

Gevoel en leven

Jan van Beers

bron

Jan van Beers, *Gevoel en leven*. J.P. van Dieren en Co., Antwerpen 1869

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/beer008gevo01_01/colofon.php

© 2016 dbnl

Begga.

Begga
Een gedicht uit het Vlaamsche volksleven^{aant.}

I

Vóor zijn kribbeken, heeft
 Klein-Broêrken zijn avondgebeêken
 Knielend gezeid; de Lievrouw
 en het kindeken Jezus, dat altijd
 Met zoo'n vriendlijken lach
 van de schouw hem de handekens toesteekt,
 Nog eens gekust; - en dan
 heeft Begga den poezelen blozaard
 Onder de koestrende spreij
 zacht nedergevljij op de varen.

Roerloos vielen alreede,
 op den flauw-wegdrijvenden appel,
 De oogleêu dicht; en, een wijl
 nog over den slaper gebogen,

aant.

Slaat de bezorgde zijn diep
 en zijzacht ademen gade,
 Zoent hem, moederlijk teêr,
 op 't voorhoofd, geeft hem een kruisken,
 En schuift, zonder een ring
 te doen krassen op de ijzeren gaerde,
 Over haar lievling de wit-
 en blauw-gedamde gordijn dicht.

En thans, eer ze de taak
 herneemt, waarbij ze geboeid zat
 Sedert te morgend, nog even
 een luchtje geschept aan het venster!
 Nog zijn dagelijksch nat
 aan heur hofken gegeven! - Heur hofken!
 Een maandroosjen, een koppel
 geraniums en violieren,
 Weêrszij van spaansch kers
 en rankende winden omslingerd; -
 Dan, nog een blik in de straat,
 om voorts, God weet in wat droomen
 Henen te dwalen; tot ginds,
 ver over de schouwen en daken,

't Laatste geglim van de zon
 wegflauwt in 't grauwende Westen.
 En zich 't versombrend azuur
 met star bij starre besprenkelt.

Maar, wat gewoel, daar beneên
 in de straat? - Oh ja! het is heden
 Kermismaandag! - Zie!
 als zwermende bieën, krioelen
 Troepen van kinderen, zingende
 en springende heen ende weder.
 Fakkels en lichtballons
 van alle koleuren doorfladdren
 't Schaatrend gewriemel; alom
 is 't gesis en geknal van fuzeën;
 Wierookpottetekens vullen
 de straat met geurige wolken;
 't Is als groeiden er plots,
 uit den grond, vóór iedere woning,
 Perken van licht, waar knapen
 en meiden, bij 't luide geschal van:
 'Ei, 't was inne den Mei!
 rond hupplen in zwirlende reien.

aant.

En, waarom toch zweeft
 op uw lippen zoo treurig een glimlach,
 Begga! terwijl uw blik
 dit schouwspel droomende gâslaat?
 Ziet gij uw kindsheid daar
 herleven, uw zonnige kindsheid,
 Zoo afstekend, eilaas!
 bij het ijskoud, donkere heden?...
 En, - als soms daar beneên,
 langshenen de huizen, een paarken,
 Dicht aan elkander gedrukt,
 en verdiept in zalig gefluister,
 Traag voorbijsluipt; als
 soms 't windje, dat speelt in uw lokken,
 Van de muziek, waar ginds
 in de verte de jonkheid bij huppelt,
 U van tijd tot tijd,
 als spottende, een walm naar het hoofd smijt;
 Zeg, wat gaat er dan om
 in uw harte? - Maar plotselings, sluit zij
 't Vensterken dicht, ontsteekt
 op tafel de koperen tootlamp,

aant.

Zet, met haar kantkussen,
 zich neêr, waar de lichtstreep 't helderst
 Door de ordinaalflesch straalt,
 en slingert de vliegende boutjes
 Rammlend en raatlend dooreen,
 of onzichtbare handen haar hielpen.

Ook, wat kan haar de Kermis
 toch schelen? Wat geeft ze om de vreugde,
 Die er een ander bij smaakt?
 Heeft niet, sinds vader in 't graf leit,
 Haar stiefmoeder der arme
 geleerd, zich te spenen van alles
 Wat voor jeugdige harten
 genot heet? - Heden geleidde
 Die hardvochtige weêr
 hare eigene dochter, Coleta,
 Buiten naar 't bal, wijl hier,
 tot diep in den nacht, de verstootling
 Zich stram werkt bij de taak,
 die heur nog voor d' avond gesteld werd.

En, zoo gaarne nogtans
zag Begga van al die vermaken
Zich voor haar zuster beroofd;
zij wilde zoo gaarne in de woning,
Waar ze de lievinge was
voorheen, niet meer zijn dan de dienstmeid
Van al de anderen, kreeg ze
tot loon somtijds maar wat liefde!
Maar wat liefde!.... O bleeke,
in duister en kilte verschopte
Bloeme! zoo van die zon
alleen één straaltjen u toeloeg,
Wat zoudt ge onverwachts
in glans uitschittren! wat balsems
Rond u wasemen! Wat
zoudt ge al die schatten van teêrheid,
Reeds zoo lang in uw ziele
verkropt, uitstorten in 't harte
Van wie eindelijk u
m e t w a t l i e f d e op uw baan te gemoet trad!
Welk een hemel ontsloot
zich daar op eens in uw binnenst,
Mocht gij 't beleven, dat zij,
wie vader u hiet met den naam van

M o e d e r te noemen, u toch
eens wezentlijk werd tot een m o e d e r !

Maar, - 't zal haar altoos
zoo bloedig gedenken: - heur vader
Lag in zijn doodstrijd; zij,
met haar zuster Coleta, zij knielden
Beiden aan 't bed, luid-nokkend
en de ijslijke stonde verbeidend.
En daar zocht zijne hand
nog eens naar de hare; daar hief hij
Tot zijne gade nog eens
zijne oogen, en: 'Arreme Begga!'
Snakte hij, 'vrouw, wees haar
altoos....' maar de doodskramp brak hem
't Woord in de keel; hij rekte
zich uit, - en Begga was weeze....

't Scheen of de aarde met hem
haar wegzonk onder de voeten....
Zonder bewustzijn droeg
men ze buiten. En, toen ze daar weder

Bijkwam, smeekte haar mond,
- o God, zoo smartelijk siddrend! -
Om eenen enkelen kus
van de lippen der moeder; - maar stokstijf
Stond des gestorvenen vrouw
aan heur zijde, en zag haar in de oogen
Met eenen blik zoo vreemd,
zoo hard, dat Begga ineenkromp,
Alsof straalde die blik
haar plotselings gif in het harte.

En zoo dikwijls nadien
de verweesde, met angstige hope,
Op dorst zien naar die vrouw,
zoo dikwijls ontmoette zij d' eigen
Zieldoorvljmenden blik,
die haar de eigenste huivering aanjoeg.

Liefdrijk zwijgen en dulden,
zoo waande ze lang, zou allengskens
Wel om 't moederlijk harte
die ijskorst weten te ontdooien.

Ach! hoe ijverig toog
zij iederen dag aan den arbeid,
Die haar, telkens verzwaard,
met knorren en schimpen geboôn werd!
Hoe vaak wong ze den krop
van smart, die haar in de keel zwol,
Zwijgend naar 't harte terug,
zelfs dan, als de on vrouwlijke vrouw haar
't Onuitvoerbre gebood,
alleen opdat zich het weerloos
Lam zou verweren, en dus
weêr stof tot foltering geven.
Hoe vaak lag ze tot t' halve
den nacht op 't slapeloos leger,
Dubbend en denkend of ze ook
der geduchte, des anderen morgends,
Soms niet gansch onverwacht
een bijzonder genoeg kon schenken.
En dan eindelijk, dacht
ze 't gevonden, hoe bad ze den hemel,
Dat hij voor ditmaal toch
haar pogen zou zegnen; hoe grees zij
Dan hare peuluw nat
van tranen der hope, en droomde,

Droomde, och arme! dat over
haar wezen het wezen van moeder
Neërboog, en - haar kuste;
en dat in dien kus er de hardheid
Zacht op versmolt in den lach,
waar vader haar placht meê te omhelzen!

Doch, als 't liefdriek plan
dan 's ochtends in stilte volvoerd was,
- Wat ze met angstig gemoed
naar slechts één hartelijk woordje
Trachtte, - dit woord kwam nooit,
maar in plaats, ja! dikwijls een bitse
Snauw, omdat - zoo 't hiet -
al zulk schijnheilig geflikflooi
Enkel het moederlijk hart
wou stelen ten koste van andren.

En thans hoopt ze niet meer.
Zij weet thans, dat haar die vrouwe
Haat, stiefmoederlijk haat.
En dien haat, zij voelt hem onzichtbaar,

Zelfs waar ze alleen is,
haar omzweven; en groeien, en groeien,
Tot hij haar leven in 't einde,
als de gier zijne prooi, zal verslinden.

Nog had ze echter haar zuster. -
Zij schilden maar pas drie jaren;
En zij beminden elkaâr,
als sproten ze uit de eigenste moeder.
Kinderen, sliepen ze steeds
in d' arm van elkander; zij deelden
Trouw haar schuldeloos zoet
en zuur, hare traantjes en lachjes,
Ja, tot zelfs hare pop,
die ze beurtelings reedden en kleedden.
En, toen later Coleta
vernam dat de eigenste borst niet
Beiden gezoogd had, droeg
ze toch Begga 't eigenste hart toe,
Wat hare moeder het ook
van het stiefkind poogde te ontvreemden.
Ach! zoo vaak, waar de wees,
wegsmeltend in tranen, den hemel

Smeekte om toch een einde
aan heur lijden te stellen, verscheen daar
Hare Coleta op eens,
die heimelijk troostende woorden
Bracht, en de arme vertrapte
zoo zacht opbeurde, dat ze uitriep:
'Dank, o Heere, gij liet
mij toch nog 't harte dier zuster!'

En waarom is thans,
sinds eenige weken, die liefde
Dus in koelheid verkeerd?
Waarom in die oogen, te voren
Altijd stralend van de innigste
teêrheid, iederen morgend
Thans iets meer van dien blik,
waar moeder heur harte zoo ijskoud
Meê doorvlijmt? waarom....
Maar wat toch, Begga, verstijft u
Plotslings de vingeren, dat
heel 't leger der klappende boutjes
Lam valt, en blijft liggen
op 't kussen? Wat turen uwe oogen

Zoo, door 't donker, naar 't huis
van den Kuiper? - Och neen! het gewone
Nachtlicht brandt nog niet
in de kamer van Frans; het is 't maantje,
Dat op zijn vensterken glimt;
want, - ziet ge! - 't is Kermis! en jongens
Flink zooals Frans, zijn steeds
bij der hand waar vroolijk gedanst wordt.
Vast nog buiten op 't bal!....
Wie weet in wat poezelen arm hij
Omzwiert! wie, of niet,
op de eigenste stonde, dat gij hier
Zit en mijmert aan hem,
Coleta's oogen zich liefdrijk
Spiegelen in zijne oogen....
wie weet.... Maar, hemel! wat vreeslijk
Licht gaat Begga daar op!
Coleta, - draagt die zijn beeltnis
Ook aanbiddend misschien,
als een heiligdom, in haar binnenst?
Heeft die 't heimlijkst geheim
heurs harten bespied op haar wezen,
En....? Want ja! als Frans,
daar beneên in de straat, aan het kuipen,

aant.

Luid en lustig zijn lied
 ronschateren doet, wijl zijn dissel,
 Kloppende, kloppende steeds
 in de maat, neêrbonst op de tonne,
 Dan staan dikwijls op eens
 heure handen in 't rusteloos slingren
 Stil, - en keer op keer
 betrapt zij zichzelve, die volle
 Krachtige basstem met
 eenen traan in de oogen beluistrend.
 Of, als de kroeskop, dwars
 door den rook en de knappende gensters,
 Die uit den dreunenden buik
 der tonne opwalmen, omhoog blikte,
 En haar gansch onverwacht
 toelacht met zijn glinstrende tanden,
 Dan wordt ze beurtelings bleek
 en rood, en ze duizelt, alsof haar,
 Met dien betoovrenden lach,
 een straal uit den hemel in 't hart gleeed.

Frans! - o, 't werd daarna
 heur zoo dikwijls verteld door heur vader,

aant.

Hoe ze, nog zonder bewoud
van loopen, elkander op straat reeds
Tegenkropen; en hoe
elk hunner, als de eenzame dakmusch,
Treurde, wen de andere hem
ontbrak. Zoo levendig staat het
Haar nog immer voor oogen,
hoe dikwijls hij, uit den winkel,
Plots op heur angstig geroep
toeschietend, haar aan de kwajongens,
Onversaagd als een held,
met stompen en schoppen ontrukte.
Frans! - o, wat ook haar geest
rondzoeke in heur kinderlijk leven,
Nergens een heldere plek,
waar zijn vriendelijk beeld niet doorheen speelt!

En soms, ja! wen ze droomende
poost in den vloeibaren goudglans,
Die, bij dalender zonne,
elk blaadjen om 't venster doortintelt;
Wen hare ziel op den slependen
zang, die ginds, in dit huisken,

't Kleintjen in slaap sust, zacht
meëwiegelt, of plotselings zalig
Huivert, bij 't malsche geklap
van kussen op zuigelingswangen;
Wen ze, der aarde allengs
ontheven, de hemelen inglijdt
Der visioenen, en vóór
hare schemerende oogen 't verschiet der
Moedervreugden aanschouwt,
waar engelen in stralen van liefde
Tuimelen om hare knien; -
dan komt daar immer dat zelfde
Wezen van Frans onmerkbaar
tusschen verrijzen, en lacht haar
Toe, als een vader alleen
zijne gade en kinderen toelacht.

En, hoe doodelijk 't haar
ook smart, toch worstelt de onnoozle,
Om dit liefelijk beeld
voor goed uit haar ziele te wisschen!
Want, waarom zou Frans
op haar zijne zinnen toch zetten?

Hij, zoo mannelijk schoon,
zoo gul en vroolijk, dat ieders
Hart, alwaar hij verschijnt,
hem als 't ware van zelf te gemoet vliegt;
Hij, wien zoo menig paar
schoone oogen, in stad, uit zoo menig
Treffelijk burregershuis,
in 't voorbijgaan, smachtende nablikt,
En die, als eenige zoon,
komt de oude het hoofd eens te leggen,
Buiten de kuiperij,
zes eigene panden moet erven!
Neen, weg! weg! gij zoete
herinnering aan het verleden!
Weg! zielstreelende hoop,
die haar slechts met droomen komt wiegen,
Om des te wreeder daarna
te ontgoochlen!... Voor de arme verstootling
Is er geen liefde op aarde:
geen moeder, geen zuster, geen minnaar!...

Doch, daar richt ze zich op,
en treedt met de lamp naar het hoekje,

Waar Klein-Broërken nog immer
onhoorbaar zacht ligt te sluimren.
Lang aanschouwt ze verrukt
dit kopje, waar 't licht als een straalkrans
Rondspreidt. Dan, op de knien
neêrzigende, kust zij 't en fluistert:
'Niets, dan die engel!... en toch,
mijn God!... diens liefde is genoeg nog!'

II

't Is of een tooverpaleis
u werd ontsloten, als ge eensklaps
Zoo van de donkere straat
op het bal treedt 'Onder de Linden.'
Waar gij de oogen ook wendt,
't zijn gaslichtzonnen en bogen,
Flonkerfestoenen, van boom
tot boom voortslingrend, en duizend-
Kleurige gloorlantarens,
omhoog alom in het bronsgroen
Welfsel der bladeren waggelend
en wieglend, als vurige vlinders.
En, in den menschlijken vloed,
die onder dat tintelend lichtdak
Af- en aangolft, wat
een gejoel, wat vreugdegeschater!
Hoor! daar geeft het orkest
weêr 't sein tot den wals: en de paren
Stormen de middelste laan
bij honderden binnen, en vallen,

Als in een maalstroom mede-
gesleept, aan 't zwirlen en zwaaien,
Horten elkaâr, en storten
weêr voort, en verschijnen, verdwijnen,
Altijd sneller, en wilder,
en woester gezweept in het ronde.

En in de beuken ter linker
en rechter, aan tafeltjes, zitten
De oudren van dagen, die 't woelen
der jeugd met genoeglijken glimlach
Gâsleen, en in stilte
hun zoet jonk leven herdenken,
Of, blij-snappende, elkaâr
met den schuimenden beker bescheid doen.
Verder, waar 't licht niet meer
dan weifelend dringt door het loover,
Sluipen gelieven voorbij,
als duistere schimmen, of zoeken
Dichte priëeltjes, om van
den vermoeienden dans te verpoozen,
En soms, ja! bij 't fluistrend
gepraat gladweg te vergeten,

aant.

Hoe daar ginds de muziek
 hen meermaals vruchtloos ten dans riep.

Hebt ge Coleta nog niet
 ontmoet in 't gewriemel? - Daar keert zij
 Van de galop, aan den arm
 haars dansers, terug bij heur moeder.
 Blijft er al hier en daar
 een meisje, door 't fladderend leger
 Der rondzoekende vrijers
 vergeten, bij de oûkens, - Coleta
 Heeft, van toen ze verscheen
 op het bal, geen enkelen dans nog
 Overgeschrikkeld. En toch,
 - zoo als ze daar zit, hoogblozend,
 Stralend, naar 't schijnt, van genot, -
 toch drijft er een wolkje van wrevel
 Langs haar voorhoofd; toch,
 wanneer ze somwijlen, gestolen,
 Ginds, naar den anderen kant
 van den hof blik, vonkelt er eensklaps
 Als een bliksem van spijt
 in die gitbruine oogen, en loopt er

Over dit kersrood mondjen
  een vluchtig, maar pijnlijk gesidder.
En hare moeder, - het is
  of een zelfde gevoel ze bezielde!
Loerende wandelt haar blik
  steeds overendweër van Coleta
Ginds, naar dit ergerlijk plekje,
  en terug naar heur dochter; en telkens
Gloeit er een toorniger vuur
  in dien rusteloos dwalenden oogslag.

Want, God weet hoe lang!
  is Frans van den Kuiper op 't bal reeds,
Zwevend van jong naar oud,
  van mooi naar leelijk, en even
Lustig en los in 't gewoel
  van den dans omzwierend met allen;
Doch voor geene enkele beurt
  nog heeft hij Coleta genoodigd.

Merkt hij ze dan niet op?..
  Of, hemel! is 't duister vermoeden,

Dat in haar binnenst verrees,
tot beschamende waarheid geworden?
Heeft hij 't bediedenisvolle
aanlachen en knikken der moeder,
't Loddelijk lonken en blozen
der dochter begrepen, en wil hij
Thans haar eens en vooral
doen voelen, hoe vruchteloos beider
Aanval blijft op zijn hart?
doen voelen, dat de eenige Begga....
Doch, neen, neen! Goddank!
want zie, daar wendt zich de kroeskop
Plotselings herwaarts, staart
eene wijle verwonderd, en stort dan,
Met eenen lach zoo vrank
en hartelijk, dat hij, als 't ware,
Uitstraalt om zijn gelaat,
door volk, en tafels, en stoelen,
Recht op Coleta los:
'Wat!' roept hij, 'star onzer buurte,
'Valt ge zoo plots uit de lucht,
dat ik u van den ganschigen avond
'Nog niet eens heb ontmoet?
Wel! wel! dat betaalt ge mij daadlijk

‘Met mij den dans, waar ginder
het sein toe weêrklinkt, te vergunnen!’
En, al mompelt Coleta,
die moeilijk haar vreugd kan verbergen,
Maar het toch voegzaam acht
hem een pruilerig mondje te toonen,
Iets van ‘och! zoo vermoeid,
en zoo laat,’ zachtwingende legt hij
‘t Handeken, dat hij alreeds
omklemt, op zijn arrem; en beiden
Huppelen voort naar de laan,
waar de polka juist aan den gang gaat.

‘t Moet wel een loodzwaar pak,
een nare, benauwlijke droom zijn,
Wat in dit krachtige ‘ha!’
der moeder op eens van het hart rijst.
Met wat blijden triomf
oogt zij ‘t wegtrippelend koppel
Na! hoe wentelt haar blik
meê om in de onstuimige wieling!
Hoe volzalig verschuilt
ze heur glimlachje achter den zakdoek,

aant.

Wen ze het paar na den dans
niet terug ziet keeren, maar nog wat
In 't halfdonkere loof
rondwandlen als echte verliefden.
En - is 't een droom? - of staan
ginds beiden weêr aan de kadril niet?...

O! 't was dan toch valsch,
haar vermoeden!... En hoe kan 't anders?
Frans, zoo'n roos op 't veld,
zoo'n meid als Coleta voorbijzien,
Voor dat bleek en treurig
gezicht van de andre?... Van de andre!...
Arreme Begga, die t' huis,
in den eendigen nacht, op uw kussen,
Als een slaaf in de boei,
nog steeds zit nedergebogen,
Wél u! dat ge den blik,
die dat woord vergezeld, niet opvingt!
Wél u! want hij had licht
u 't harte versteend in den boezem.

En toch waant zich die vrouwe
verschoonbaar. Er heugt haar een tijd zelfs,
Dat ze geen zweem van haat
in heur binnenste voelde voor 't stiefkind.
Enkel haar man had schuld,
zoo loog haar geweten, aan alles.

Eender van leeftijd, en
buurkinderen, waren zij, immer
Samen, tot maagd en jongling
gegroeid. Zij minde hem vroeg reeds,
En hij haar, met een vreedzame
liefde, die jaren geduldig
Wachtte, tot hij in staat
zou zijn om 't brood te verdienen
Voor 't aanstaande gezin.
Doch eens rees daar in hun hemel,
Steeds zoo zonnig en blauw,
een wolkje, dat langzaam tot onweêr
Groeide; en de kostbare band,
door tijd en gewoonte gestrengeld,

Lag ontbonden. Zij dacht:
de geliefde zal spoedig berouwvol
Wel weêrkeeren tot mij!
En, toen na weinige weken
Die steeds klimmende hoop
tot zekerheid scheen te gedijen,
Hoorde zij eensklaps 't nieuws:
'hij gaat met eene andere trouwen!'

Schrikkelijk trof haar die slag;
en nooit, dit had ze gezworen,
Zou ze dien moord, op heur harte
gepleegd, den ontrouwe vergeven.
Doch, twee jaar nadien,
werd hij vader en weêwenaar tevens.
Dagelijks moest hij haar venster
voorbij, als hij toog naar zijn winkel.
En - hij zag zóo bleek,
hij wierd zóo mager, dat, ondanks
Haar steeds bloedend gemoed,
een 'och arme!' haar dikwijls ontsnapte.
Soms zelfs keek hij haar aan,
van terzij; maar, hemel! zoo treurig,

Dat ze er geheel 'ik weet
niet hoe' van wierd aan heur harte.
Eindelijk, een toeval bracht
hen bijeen. Hij stamelde, smeekte;
Zij gaf toe, en aldus
was 't toch tot een huwelijk gekomen.

't Kindje van 't vorige bed,
- dat woord, ze verpandde het plechtig, -
Zou steeds wezen voor haar
als heur vleesch en bloed. En het ziekelijk
Dochterken werd inderdaad
zoo zorglijk verpleegd, dat het spoedig
Weêr opbloeide, en de vader,
van dankbaarheid schreiende, zegde:
'Schonkt gij mijn Begga 't leven
al niet, toch, vrouw, gij behieldt het!'

Maar, nu kwam weldra
ook kleine Coleta; en, schoon zij
Thans eerst waarlijk begreep,
wat het zegt zijn kindje, zijn eigen

Leven te drukken aan 't hart,
en moeder te heeten, - de moeder
Kweet steeds even getrouw
hare plicht opzichts het stiefkind.
Enkel, wanneer heur man
bij avond of morgend de kleintjes
Zegenend kuste, of soms
er meê speelde, dan merkte zij meermaals,
Hoe hij een hartlijker kus
aan Begga gaf, of Coleta
Nooit zoo lang op zijn knie
liet schommlen als 't oudere meisje.
En dit grieve haar diep.
Toch wist zij 't gevoel te bedwingen,
Dat bij dien aanblik telkens
zoo wrang opwelde in haar boezem;
En zij omringde het kind,
dat hij liefhad boven het hare,
Steeds met de eigenste zorg;
ja, maakte zich diets, dat het licht niet
Was dan een zwak bij heur man,
een treurig herdenken aan alles
Wat hij doorstond met dit meisjes,
een gril van 't ouderlijk harte,

Dat zich 't innigst verkleeft
aan het kroost, waar men meest meê getobd heeft.

Dan, op een avond, - hij zat
bij de kachel, en wiegelde Begga,
Toen al vrij wat groot
voor dit spel, uit ouder gewoonte,
Zachtjes in slaap op zijn schoot.
Zij sluimerde. 't Lied, dat hij neurde,
Was op zijn lippen onvoelbaar
tot zwijgen verstorven. Zijne oogen
Baadden het vlasblond kopje
der slaapster in stroomen van teêrheid.
Eindelijk zwol er een traan
in op, die over zijn wangen
Langzaam biggelde op 't kind,
en 't ruischte als muziek uit zijn ziele:
'O gij aanbiddelijk beeld
van uw dierbare, zalige moeder!'

En dit woord had de vrouw
onderschept! - Zij verkropte en begroef het

Diep in heur hart, waar 't zonk
als een ijsklomp, alles beviezend,
Stak, als 't roestende staal
van een dolk, in de wonde gebroken....
'O gij aanbiddelijk beeld
van uw dierbare, zalige moeder!...'
Ha! 't was dan 't kind niet wat
hij aanbad in zijn kind! 't was de moeder!...
Zij, die zijn liefde heur stal,
en stierf, was dan toch niet gestorven!
Neen, zij verrees, zij leefde
in zijn Begga! Dagelijks werd zij
Onder hare oogen gekust
door hem, en gekoosd, en geliflaft!
En die Begga, - zij zou ze
niet, ja! stiefmoederlijk haten!...

Maar, na menigen dans,
daar huppelt het jeugdige tweetal
Weêr naar de moeder terug,
die hun nog een poosje van rust gunt;

En, oprijzende, dan
met een glimlach spreekt tot haar dochter:
‘Nu, Coleta, mijn kind,
is 't genoeg, zoo dunkt me, voor heden.
‘t Wordt vrij laat; en Frans
zal ons toestaan....’ - ‘Wat! al vertrekken!’
Valt de onstuimige knaap
thans in; maar de moeder: ‘Wij moeten
Morgen, of liever van daag!
al vroeg weêr te been en aan 't werk zijn.’
- ‘Wel, dan keert ge toch zoo
alleen met u beiden niet huiswaarts!
‘Of waar zouden de naaste
geburen u anders toe goed zijn?’
En, met een koddigen zwaai
zich plaatsende tusschen de vrouwen,
Biedt hij 'nen arm aan elk,
en sjouwt er mede de straat op.

Onder het luchtig gesnap
van den Kuiper, en 't blijde gevoel, dat
Dochter en moeder om 't zeerst
aan zijn zijde het harte doet popplen,

Is al spoedig de weg,
die hen scheidt van hun woning, doorloopen;
En, zelfs eer ze er aan denken,
bevinden ze zich aan de deure.
'Wat! daarboven nog licht?'
vraagt Frans opkijkend; 'zou Begga
Nog op u wachten?' - 'Dat 's niet
onmogelijk,' grinnikt de weduw.
- 'O, dan moet ik haar nog
goên avond wenschen, of 'k slaap niet!'
En hij boldert, de vrouwen
vooruit, den donkeren trap op.
'Steeds aan den arbeid!' roept hij,
en grijpt 't opschrikkende meisje
Beide heur handen; 'o! dat 's
niet wel, als ieder ten dans gaat.
't Was zoo prettig op 't bal;
en gij slechts, Begga, ontbraakt er....
't Speet me, dat gij er niet waart;
arm kind, ja, 't speet me!' En zijn stemme
Klinkt bij dit zoete 'arm kind,
ja, 't speet me!' zoo diep en zoo teeder,
Dat hij er zelf, als beschaamd,
een poosje van stokt. Doch op eenmaal

Zijn luchthartigen toon
hervattende: 'Nu, 't zal uw beurt zijn
Vast de toekomstige maal;
en onthou het! dan danst ge met niemand,
Dan met vroolijken Frans,
uwen ouwen getrouwen! verstaat ge!
En, met een handkus, draait
hij zich om, en is weder de deur uit.

Niet een woord wordt onder
de vrouwen gewisseld. - Zij zoeken,
Als drie beelden, bewogen
door heimelijke raadren, haar slaapsteê.

't Speet hem dat ik er niet was!
lispt Begga, vóór hare sponde
Weenende nedergekniel;
'stil, o mijn harte! zij stil toch!
- 't Speet hem dat zij er niet was!
grijnst, ginds in den donkre, Coleta,

Wijl ze 't verstikkende keurs
losrukt van haar zwoegenden boezem.
- 't Speet hem dat zij er niet was!
knarstandt op heur kamer de moeder,
En balt dreigend de vuist:
'O! nu is het tijd om te handlen!'

III^{aant.}

‘Frans, mijn jongen!’ zoo klinkt
 opbeurend de stemme des Kuipers,
 Daar hij zijn schootsvel traag
 losknoopt en achter de deur hangt;
 ‘t Werk op den winkel is af;
 het is vroeg nog; schiet uwen jas aan,
 ‘En ga drink nog een pint
 met de maats van den ‘Edelen Kruisboog.’
 ‘Daar 's van daag op de doelen
 een hesp, zoo 'k hoorde, te winnen.
 ‘Toe! ding mede! dat zal
 uwe zinnen een beetje verzetten.’
 En Frans, die met den kop
 in de hand op de kim van een poensel
 Ligt en droomt, gaat zwijgend
 naar binnen, verwisselt van kleêren,
 En sluipt, enkel een dof
 ‘goên-avond’ momplend, den huize uit.

Maar, waarom toch schuift
de gemoedelijke oude zijn wollen
Topmuts op 't grijs hoofd
zoo bedenkelijk overendweder,
Daar hij, op de onderdeure
geleund, zijnen zoon droef naoogt?
Wat was ter waereld bekwaam
om den knaap, die vroeger, als zonlicht,
Blijheid straalde om zich heen,
op eens tot den droomer te maken,
Die zich ginder zoo loom
voortsleept langshenen de huizen?
Straat bij straat reeds heeft
hij doorslenterd; en immer nog hangt hem
't Hoofd op de borst, en staren
zijne oogen beweegloos ten gronde.
Daar komt hij aan de Poort,
stapt over de bruggen, en - zie toch,
Frans, hoe 't opene veld
u vroo- en vriendelijk toelacht!
Hoe 't schuinsvallende licht
der wijkende najaarszonne
't Westen met luister vervult
en vonkelt door 't gelende loover!

Hoor, hoe de vogelen hier
en ginds nog een hartelijk deuntje
Gorglen, als dankten ze God
voor dien laten, genoeglijken herfstdag!
Maar Frans hoort noch ziet;
hij doolt, in zichzelf verzonken,
Altijd verder, en kuiert
ten leste 't beschaduwde pad in,
Dat naar de herberg leidt,
waar 'de Edele Kruisboog' uithangt.
Reeds onderscheidt hij 't geraas
en geschater der jolige makkers;
Reeds, voortschrijdende nevens
de tuinhaag, hoort hij 't geknars der
Boogpees, 't snerpende snorren
des pijls, die trillend in 't wit bijt,
En onmiddlijk daarop
't hoogschallende 'roos!' van den doelknaap;
Reeds legt hij op de klink
van het hekken den aarzenden vinger;
'Maar,' zoo vraagt hij op eens
zichzelf, 'wat wil ik daar binnen?
'Mij blootgeven aan 't spotten
der makkers? of onder onstuimig

‘Tieren en drinken den angel
der smart in mijn binnenst verstompen?
‘Neen!’ - En hij spoedt weêr voort,
langs 't huis en achter den tuin om,
Dwars door 't stoppelig veld,
tot waar, van stroomenden goudgloor
Gansch doortinteld, een bosch
zijne statige lanen hem opent.
Doelloos dwaalt hij een wijl
nog onder de beuken. Maar alles
Schijnt hem geheimenisvol
nu tegen te fluisteren: ‘Jongling!
Schrei uwe smart hier uit,
in dien tempel van ernst en vrede;
Schrei aan de borst der natuur;
zij, de eeuwig-gelaten, zal troosten.’
En, als verstond hij die stem,
Frans laat op een knoestigen wortel
Traag zich neêr, overdekt
zich 't gelaat met beide zijn handen,
En nat zwijgend het mos
aan zijn voet met bittere tranen.

aant.

Arreme jongen!... En pas
acht dagen te voren nog scheen hem
't Leven zoo zalig! 't Verleên
was hem slechts één keten van vreugde;
En het toekomende, - maar
één wordeken diende er gesproken,
Dacht hij, om gansch zijn bestaan
tot een hemel op aarde te maken....
Wat toch had er een heil,
zoo onwrikbaar, plotslings vergruizeld?

Jaarlijks was het in 't huis
van den Kuiper, den vierden October,
Volop feest; want vader
en zoon, die d'eigensten voornaam
Droegen, herdachten alsdan
hunnen heiligen patroon Franciscus.
En die dubbele besteeke
viel juist dees jaar op een zondag.
Reeds drie dagen vooraf
had Frans, in de keuken, de dienstmeid,

De oude Kato, die, sedert
  heur brave bazin bij den Heer was,
Oppermachtig geheel
  't huishouden beredderde, heimlijk
Opgezocht, en gevraagd
  of ze al eens had gedacht aan het naamfeest.
En zij, uit de schapraai
  heuren almanak langende, had hem
Triomfeerend getoond,
  hoe Sint Franciscus daarin stond
Van hare eigene hand
  met twee rooi kruiskens geteekend.
Voorts had Frans heur nog wèl
  op 't harte gedrukt, dat het noenmaal
Enkel bestaan mocht uit
  wat vader het meest naar zijn tand was;
En voor 't laatst had hij haar
  ‘den besteeek’ overhandigd: een zilvren
Tabaksdoos, die zij stil
  in vaders servet moest verbergen.
Geen half uur naderhand,
  was de Kuiper, al even vertrouwlijk
Bij Kato in de keuken
  verschenen, met de eigenste boodschap,

En overhandigde haar
eene gouden horlogieketting,
'Franses besteeek,' dien zij stil
in dezes servet moest verbergen.
Dan, op den plechtigen dag,
in den morgend, trokken zij samen,
Zoon en vader, op hun
paaschbeste gekleed, naar de hoogmis,
Schepten een luchtje daarna,
en keerden, wat over den middag,
Huiswaarts, elk in den waan
dat de andre niet dacht aan het naamfeest.
Doch zoodra ze, den hoek
van de straat omkeerende, ontwaarden
Hoe Kato aan de deur
op den uitkijk stond, overglanste
De eigenste glimlach beider
gelaat; want beiden bediedde
Zulks naar heimlijk akkoord:
kom binnen; 't is alles in regel!
En nu, als zij te gaâr,
met koddigen ernst op de lip zich
Bijtende, waren getreden
in 't kamerken achter den winkel;

Als zij zagen hoe daar
t w e e stoelen hen wachtten, met bloemen
Sierlijk omkranst, t w e e ruikers
op tafel, en, midden van deze,
Een reuzachtige toert,
waarop, in suikeren letters,
T w e e m a l de hartlijke wensch:
'Lang leve Franciscus!' hun toebloek;
Als zij vooral, weêrzijds,
meesmuilend, zich hunne servetten
Wezen, en die ontplooiden,
en zagen hoe ieder den andren
Wèl had bedacht, en hem schonk
juist wat hij het heimelijkst wenschte,
Dan viel vader en zoon
elkaâr luidjuublend in de armen,
Wijl Kato bij de deur,
handklappende, schokte van 't lachen.

Och! wat zaten ze daar
met hun tweeën genoeglijk aan tafel,
't Maal, hun gediend door Kato,
zich latende smaken als klokspijs,

En het besproeiend met glas
bij glas van den deugdlijken 'rooien,'
Die niet op werd gehaald
dan bij naamfeest, kermis of hoogtijd.
Wat weêrklonk er somwijlen,
door 't vriendlijk gekeuvel, een ronde,
Hartlijke lach, - ja! dat
heel 't kamerken, 't welk uit den winkel
Enkel zijn licht kreeg langs
eene raam van looden kozijnen,
Telkens, als 't ware, daarbij
volstroomde van zonnig getintel.

Doch thans heerschte er een poos
van zwijgen. - Kato, die zoo smaaklijk
Meê van de toert had gesmuld,
en op beider gezondheid gedronken,
Stond in haar keukentje, druk
aan 't wasschen van borden en schotels.
Frans had nog eene flesch
ontkurkt; en de Kuiper, zijn pijpken,
(Vast al het derde of het vierde!)
uit de glimmende tabaksdooze

aant.

Stoppende, knikte, zoo 't scheen,
 stil tegen zijne eigen gepeinzen.
 Dan, tot klinken zijn glas
 optillende: 'Vader!' zoo schertste
 Frans, 'zie! wat het ook zij,
 waarom ge zoo heimelijk meesmuilt,
 'k Drink er een teug op, daar!'
 En de oude, met vlugge beweging
 Tegenklinkende: 'Top!
 jandorie! dat gaadt me!' en hij golsde
 't Glas in een enkelen slok,
 met blij tongklappen, naar binnen.

En weêr was 't of hun lach
 licht sprankelen deed in het ronde.

'Maar,' zoo vraagde nu Frans,
 toen de vroolijke bui wat bedaarde;
 'Zeg me toch eens, waarop
 was die lekkere dronk?' En de Kuiper,
 Met groote oogen hem koddig-
 verbaasd aankijkende: 'Deugniet!

Heb-de dan dwars door mijn vest
mij niet in 't harte gelezen?’
- ‘Ik! och neen! doch, vader,
er lichtte uit uw vriendelijke oogen
Zoo'n plezierig gedacht,
dat...’ - ‘Zie-de't! hij had het geraden
Zoo'n plezierig gedacht!
ja, jongen, dat was het, plezierig!...
Luister: wij waren, zoo docht me,
een heel jaar ouder, en vierden
Weder den dag van Sint
Franciscus. Maar, kun-de't gelooven?
't Zag er in dees vertrek
nog prettiger uit, dan op heden!
Ja, wij zaten als thans,
vlak over elkander aan tafel;
Maar, hier, tusschen ons in,
wie denkt-de wel dat er nog meer zat?’
- ‘Onze Kato!’ - ‘Och foei!
't was al een ander figuurken!
Zoo iets jeugdigs en malsch,
dat u heimelijk soms in de knie neep;
Dat mij ‘vaaierken’ noemde,
en u ‘lief ventje’ ... wat blijft u,

'Frans!' - En, wyl hij zijn pijp
aanvuurde met gulzige teugen.
Loerde hij schalksch van terzij,
door de rookwolk heen, naar den jongling.

Maar Frans schaterde 't uit,
en trommelde een marsch op de tafel.

Dan, voor zijn wezen den walm
wegblazende, vatte de vader
Weder het woord: 'Ja, vrienden
en burenen die plegen te zeggen:
't Is in de Kuiper zijn huis
altoos van leve de vreugde;
't Lacht en zingt er, dag in
dag uit, van 's morgens tot 's avonds.
En zij hebben gelijk!
ik laat aan mijn hart het niet komen!
Maar toch, vind-de niet, Frans,
dat het heel wat beter zou wezen,
Als er zoo'n vrouwken in huis,
lijk het zonneken, vriendlijk en koestrend,

aant.

Ging en kwam; en, gaande
 en komende, soms u 'nen malschen
 Kus gaf?... En, zeg, jongen!
 ge zijt toch ook nu geen knaap meer,
 Heb-de er nog nooit aan gedacht
 om dat kostelijk vrouwken te zoeken?'
 Waarop Frans: 'Och ja....
 maar....' - 'Maar! wat valt hier te maren?'
 'k Word ik dagelijks een
 dag ouder; en 'k wil, bij den drommel!
 Mijn kleinkinderen zien!
 ik wil ze, dáar, vóor, op den winkel,
 Midden van tobben en vaten
 zien knikkren en bikklen; en 'k zal ze,
 's Avonds, achter de stoof,
 op mijn knie doen paerdeken rijden!...
 Wat! zoo'n kaerel als gij,
 dat maart, dat moet zich verzinnen!...
 Seemenis God! wel, jongen,
 ge hebt maar te fluiten: de besten
 Bidden geknield, om de bruid
 bij Frans van den Kuiper te worden!'

Doch Frans, die hem op eens
met ernstigen blik in 't gelaat keek:
'Nu dan, vader, vermits
ge er aan houdt, dat ik spoedig een keus doe,
Weet, die keus is gedaan,
sinds lang. Alleenig, ik twijfel,
Of hij wel heel ende gansch
ook de uwe zal wezen; want zij, die 'k
Liefheb, ja! van toen
ik nog 't woord liefhebben niet kende,
Zij, voor wie ik mijn goed
en bloed, mijn alles wou geven,
Kan geenen anderen schat
aanbrengen, dan enkel zichzelf.
Al wat een engel op aarde
ten toon zou spreiden aan deugden,
Heeft ze; - maar vergt ge niet soms
eenen anderen bruidschat, vader?
En, met listigen lach
oprijzende, wijl hij den vinger
Richtte naar de overzijde
der straat, vroeg de oude: 'Die engel,
Zeg, Frans, nestelt hij dáar
niet op 't derde verdiep, en is de eerste

Letter, waarmede zijn naam
op aarde gespeld wordt, niet... Begga?’

Frans sprong, bevend van hoop
en angst, nu ook van zijn stoel op,
Poogde te spreken, maar stokte,
en boog op den schouder zijns vaders
Zwijgend het voorhoofd neêr.
Maar de oude, den krachtigen kroeskop
Zacht-opbeurende, sprak
met blijdschapstralenden oogslag:
‘Frans! zet nevens uw Begga
een koningsdochter, uw keus blijft
Nòg mijn keus!... Kom, lang me
mijn jas en mijn hoed! 'k wil het ijzer
Smeden als 't heet is; ik loop naar
de weduw hierover. Het huwelijk
Is al geklonken, me dunkt!
Jandorie! wat slot voor zoo'n feestdag!’
En, nog vóór dat Frans
opschrok uit zijn stomme verbazing,
Was hij den huize al uit,
en de straat al over, en spoedde

Luchtig den trap op, naar
het verdiep, dat de weduw bewoonde.

Juist was deze maar met
Klein-Broërken alleen in de kamer,
Toen daar een luid 'geen belet?'
weêrklonk op 't portaalje, en zich tevens
't Rood en vriendlijk gelaat
van den Kuiper vertoonde in de deurspleet.
't Gaf haar gelijk eenen schok
hem te zien; want ja! zij gevoelde 't
Aan 't fel kloppende hart:
die bracht een gewichtige boodschap.
Licht wel een huwelijksvraag!...
Maar wie zou 't gelden van beiden?
Hare Coleta, of
wel de andere? - Dadelijk echter
Smoorde zij in haar gemoed
die ontroering; en, wijl ze haar zoontje
Zachtjes ter deure uit dreef,
en hiet wat beneên te gaan spelen,
Voer ze den Kuiper, gemaakt
glimlachende en nijgende, tegen:

‘Wel! kom binnen, gebuur,
kom binnen, en zet u! - Wat engel
Heb ik toch de eer, het genoeg
te danken, dat gij ons bezoek brengt?’
Waarop de oude, zich traag
op een stoel neêrvlijende: ‘Buurvrouw,
Even als mij is het u
voorzeker al dikwijls gebleken,
Dat onze kindren elkaâr
voortreffelijk kunnen verdragen.
Nu, ge moet weten, wij vierden
van daag ons beider patroonfeest,
Frans en ik; en, zoo
al keuvelende, onder het leêgen
Van eene lekkere flesch,
had ik stillekens aan het gesprek op
't Stuk van trouwen gebracht.
Zie; Frans, mijn jongen! zoo zei ik....’
En daar volgde nu heel
het verslag der gehoudene tweespraak,
Met dit bondige slot:
‘Dus, buurvrouw, kwam ik ten uwent,
Om voor mijn eenigen zoon
u de hand uwer dochter te vragen.’

Met haar gesuikerdste lachjes
en knikjes aanhoorde de weduw
's Kuipers verhaal; en, toen
hij gedaan had: 'warelijk, buurman,'
Fleemde ze, 't is van u
en uw zoon, opzichtens geringe
'Lieden als wij, eene eer,
een.... zie! 'k zoek vruchteloos woorden,
Om u te zeggen, hoe zeer
mij die aanvraag treft, en Coleta
Zal, ik verzeker het u....'
- 'Wat zegt ge? Coleta?... neen, Begga!'
Stotterde de oude verbaasd.
En zij, met de onnoozelste tronie:
'Ah! 't was Begga, die
ge bedoeldet!... Gij zeidet "uw dochter;"
En, daar Begga niet langer
bij ons woont, dacht ik natuurlijk....'
- 'Wat! woont Begga niet langer
bij u? en waar dan verbleef ze?'
- 'Tusschen dit meisken en ons
is alle betrekking verbroken.'

- 'God in den hemel! En dat
waarom, waarom toch, buurvrouw?'
Doch, als wilde 't bescheid
haar niet van 't harte, de weduw
Fronste de wenkbrauw, zette
een bedenkelijk mondje, en blikte
Dus, hoofdschuddend en stom,
den bedremmelden Kuiper in de oogen.

Die sprong eindelijk recht
van zijn stoel; en, 't wijf bij den schouder
Grijpende, beet hij haar toe:
Maar, vrouwmensch! geef me dan antwoord!

Eerst nog haalde ze een tip
van haar voorschoot op, om zich 't aanschijn
Meê te bedekken; en toen,
luidnokkende: 'O God! dat een moeder
Zóo met eigenen mond
van haar kind moet schande verkonden!...
Maar gij, treffelijk man
met huizen en erven, gij vraagt mij

Voor uwen eenigen zoon
  een doodarm meiske ten huwlijk;
'k Ben, hoe 't moederlijk hart
  moog bloeden bij zulke bekenis,
U de verklaring verplicht:
  dit meiske is zijner onwaardig!...
Luister! - De factores
  in kant, voor welke wij werken,
Is u zeker bekend,
  en licht ook Albert haar zoon wel.
Nu, het gebeurde wel soms,
  dat de eene of andere boodschap
Dezen ten onzent aan huis
  deed komen. Al spoedig bemerkte ik,
Dat hij zoo tamelijk hield
  van gepraat en gejok met de meisjes,
En dat de oudste vooral
  hem boeide. Ik maande haar zachtjes
Tot omzichtigheid aan
  met die jonkheid; maar in mijzelve
Dacht ik: zedig en stil,
  zoals ik ze immer gekend heb,
Ligt er voor haar wel vast
  geen gevaar in wat argloos gesnater....

Ach! waarom toch was ik
zoo blind!... Dra moest ik berispen,
Haar afzonderen, wen
hij verscheen; doch vruchteloos!... 'k Smeekte,
Dreigde, bezwoer haar bij
de gedachtnis heurs zaligen vaders;
Al te vergeefs! te vergeefs!...
Dan, eindelijk, 't kwam zóo verre,
Dat ik in huis 't schandaal
niet meer m o c h t dulden: ik eischte,
Dat ze afbrake met hem,
of met ons: - zij betrok eene kamer!
En... dát is er geworden
van Begga!... Zwijg, zoo het zijn kan,
't Ergste voor Frans!... Zij was
maar mijn stiefkind; doch als mijn eigen
Vleesch en bloed heb ik steeds
haar bemind, haar mijn dochter geheeten....
O wat is het toch wreed,
zóo'n schande voor zóo veel liefde!
En, op nieuw heur gelaat
in den voorschoot bergende, zonk zij
Neêr op een stoel, en snikte,
om harten van steen te bewegen.

Toen hij beneên in de straat
stond, vraagde de Kuiper zichzelve:
‘Ligt dit wijf, of spreekt
zij de waarheid?... Arreme jongen!
Wat een slag voor zijn hart!...
Maar toch, 'k wil alles hem zeggen!
Is het dan zoo: welnu,
de verachting smore zijn liefde!
Is het zoo niet: dan komt
hij zelf ras achter de waarheid.’

En, zooals hij besloot,
had de vader gehandeld. Hij deelde,
Schoon niet in eens, toch gansch
en geheel, den verplettenden uitslag
Van zijn bezoek bij Begga's
moeder den jongeling mede.
Hoe die daar zat en hoorde,
en toch niet begreep; en, vernietigd,
Waande, 't was alles een droom,
en jammrend den grijsaard aan 't hart zonk,

Wie, wie maalt het tafreel
van zulk eene grondlooze smarte!
't Was of hij plotselings van
zichzelf en zijn vroolijke leven
Los werd gescheurd door onzichtbare
handen, en nedergesmeten
In eene waereld, waar niets
in hem meer leefde, dan enkel
't Foltrend gevoel van verbrijzeld
geluk en ondraaglijken twijfel.

Reeds eene week is er sinds
dien droevigen avond verstreken,
En nog schijnt hun geen straaltje
van licht in het raadselig duister.
Heimelijk hebben ze alom
wel naricht over het meisje
Trachten te winnen; maar ach!
niets is hun ter ooren gekomen,
Dan dat ze achter de Vest
op een vlieringkamerken huishoudt.

Zoo al 't overige eens
niet ware dan logen en laster!...

‘Neen! 't kàn anders niet zijn!’
dus klinkt het op eens door het loover,
Onder den beuk, waar Frans
is gezeten; terwijl hij van 't mosbed
Oprijst, en, door zijn tranen
verlicht, weêr flink om zich heenblijkt.
‘Zulk een engel als zij,
uit zijn hemel van kuischheid en onschuld
Eensklaps vallen.... neen! neen!
't is niet dan laster en logen!...
‘Maar, 'k wil zelve tot haar,
en heur zeggen ik minde u, Begga!
Op onzen naamdag kwam
u vader ten huwelijk vragen;
Doch van uw moeder vernam hij....
En ja! ik zie het van hier reeds,
Hoe één woord van uw mond
het gebouw van den laster tot gruis slaat!
Voort! 'k wil daadlijk tot haar!’
En hij loopt, hij vliegt naar de stad weêr.

Reeds is hij binnen de poort,
reeds wipt hij het straatje aan de Vest in,
Reeds ontwaart hij het huis,
waar zij woont; - maar plotselings staat hij
Pal als een steen: die man,
die daar uittreedt? - God! het is Albert!

IV

De avond valt op de stad,
als een lijkwâ, huiveringwekkend,
Kil-motregenend neêr.
Geen windeken roert er; en, straalde
Niet in de diepte der straat,
flets-weemlend, de gas door het mistfloers;
Zwol en verstierf het gedommel
der stad niet bij poozen, gij waandet
Onder dit baarkleed slaapt
hier alles den sluimer der dooden.

Doch, als een roepstem uit
de onpeilbare diepte daarboven,
Valt er op eens eene klok
aan 't luiden. Er volgt eene tweede,
Dan eene derde; en, plots
losbarstend uit alle de torens,
Klinkt en klangelt het, bomt
en bonst, als rolde er een onweêr

Vol hartscheurend geklag
en gejammer door 't daavrende donker.

't Zielen-octaaf gaat in;
het is heden de tweede November:
Plechtige dag, waarop
der geloovigen schaar in gebede
Liefdrijk hunner gedenkt,
die togen ten eeuwigen leven.

Zie! op het plein met het hooge
geboomte, dat zich bij de Domkerk
Uitstrekt, hoe van al
de aanpalende straten de menigt
Toestroomt, om, als een meer
van spraakloos vlottende schimmen,
In 't wijdgapend portaal
zich te dompelen en te verdwijnen.

Vol is de kerk, en het lof
vangt aan. - O statige tempel!

Waar eene moeder als kind
ons leidde, en den Eeuwig-Verborgen',
Wiens ontzaglijken naam
't heelal nauw stamelt, ons 'Vader'
Leerde te noemen, wie kan
uwen drempel als man weêr betreden,
Zonder dat gansch zijne ziel
wordt van heilige sidddring bevangen?
Ja! want hoe in die ziele
ook, onder de waatren des twijfels,
't Zoet, eenvoudig geloove
des kinds wegbrokkelende inviel,
Hoe op zijn lippen de vlam
des gebeds ook smoorde in ontkenning;
Toch, toch ademt hij telkens
op nieuw, in den geur uwer wanden,
Al de geheimenis in,
waar zijn kindsheid zoo zalig bij droomde.
't Is als knikten de beelden
der Heiligen, de oude bekenden.
Weêr met het goud-omwemelde
hoofd uit hun nissen hem tegen;
't Is als wiegden er daar
weêr engelen onder die bogen,

Op eenen stroom van harpen-
 getokkel en hemelsche liedren;
 't Is als werd hem een zerk
 van 't harte gewenteld, en ruischte
 Heel 't blankvleugelig heer
 van heilige en zoete legenden,
 Zoo godvruchtig aanhoord
 bij den haard, en zoo lange vergeten,
 Eensklaps levend en frisch
 weêr op in dit harte; het is hem
 Of hij weêr kind werd, en hoopte,
 en geloofde als een kind; - en, bewustloos,
 Vouwt hij de handen, gedenkt
 zijner moeder, en lispt: 'Onze Vader!'

't Lof vangt aan. - Op het choor,
 voor den zwartomsluierden autaar,
 Tusschen 't getintel der licht-
 flambeeuwen en 't walmen des wierooks,
 Rijst, in de handen des priesters,
 de stralende en flonkrende goudzon
 Van 't Sacrament plechtstatig
 omhoog, en zegent de schare,

aant.

Die, van den choortrap tot
 in de diepte der scheemrende beuken,
 Buigt, als onder den wind
 van onzichtbaar wuivende wieken.

En, vóór d' altaar, laat
 nu de priester zich neêr op de knieën,
 Roerloos, als 't beeld des Gebeds,
 in de zwaar-goudlakene choorkap.

't Orgel verheft zijne stem
 op 't hoogzaal. - Reusachtige zanger!
 Is 't het gevoel, dat daaronder
 die duizenden harten zoo angstvol
 Drukt en benauwt, de aanraking
 van 't eindlooze en eeuwige, wat gij
 Dronkt in uw koperen borst,
 en weêr uitstort in uwe akkoorden?
 Hoor! hoe zijn lied zich sleept
 en ontrolt als een wolk van geheimnis;
 Hoe het den tempel vervult
 met nacht en ontzetting; en, altijd

Zwellend, zijn daavrende ruimte
alomme nog schijnt te verruimen!
Zie! in het licht, dat zoo
spookachtig langs hunne voeten
Waggelt en opkruipt, groeien,
als 't ware, de zuilen, en beuren
Altijd hooger en hooger
de scheemrende welfsels de lucht in.
'De p r o f u n d i s !' weërgalmt het;
en ijskoud waait door het kerkschip
Van daarboven gelijk
een adem uit andere sferen,
Waar een leger van geesten,
ontelbaar als het gebladert,
Dat door 't woud in den herfstwind
dwarrelt, op neder komt strijken;
En, voor de ooren des vleesch
onvatbaar, doch voor de ziele
Als een verwijderd gegrol
van stortende wateren, dreunt het:
'Hooft gij, menschen! de stemme,
die roept uit de donkere diepte?...
Wij zijn dooden; en toch
wij zijn, wij leven, wij lijden....

Eeuwig is 't leven. De wiege
is een graf, en het graf eene wiege.
Smart is het zijn in den vleesche,
en weedom in 't rijk van de dooden.
'Broeders! gedenkt toch, gedenkt
wie u roept uit de donkere diepte!
Dan weêr, als maanlichtglans,
invallend door stapels van wolken,
Lost uit het sombere choor
zich bij wijlen eene eenzame stem op.
Hier is 't een moeder: 'Hebt dank,
mijne kinderen, dat ge in gebeden
Liefdriek mijns herdenkt!
Ja, 'k hoor u, ik ben aan uw zijde.
Ja, al kondet gij moeder
vergeten, zij blijft u bewaken;
Want als het lamplicht, eeuwiglijk
barnende, ginds voor den autaar,
Zoo is liefde der moeder:
geen adem des doods die haar uitbluscht.'
Daar is 't een stemmeken, als
kristal zoo helder: 'O moeder!
Waarom blijft ge toch steeds
zoo troosteloos weenen om 't kindje,

Dat, met de melk uwer borst
op de lippen, tot engeltjen insliep?
Weet ge dan niet, hoe de Heer
geene hoogere gunst kan verleenen,
Dan in het onschuldskleed
dus blank en zalig te ontslapen?
Kent gij het leven van wee,
dat uw lieveling wachtte? en gevoelt gij
Niet, dat hij immer uw ziel
nog streelend en troostend omfladdert?
Ginds is 't een klagen, gelijk
van den nachtwind tusschen de dennen:
'O mijn bruidegom! zijt ge
dan toch de geliefde vergeten,
Dat ge zoo lange, zoo lange
uitblijft op de trouwlooze waereld?
't Is op de velden des doods
zoo koud, zoo eendig! o kom toch!
Of, dat ten minste een zoet
"ik min u!" mij arme verkwikke!
En dan weder het choor
van stenen en jammeren: 'Menschen!
Broeders! gedenkt toch, gedenkt
wie u roept uit de donkere diepte!'

Huivering is op de schare,
alsof ze in iederen aâmteug
Doodsmaak proefde. - En het is
niet enkel dit plechtig gedenken
Van de overledenen, wat
in die knielende menigte de eenen
Dus met vertwij tienden angst
doet staren in 't ijdel, wijl de andren,
Hoorbaar nokkend, den vloer
van den tempel met tranen besproeien.
Neen! elk bracht met zich
zijnen rouw of verschrikking ter kerke.

Want de Verdelger, dien God
onverwacht soms daagt uit den afgrond,
Om, in zijn zondigen trots,
aan den mensch zijnen niet te herinnren;
't Spook, dat als bliksemend gif
door 's aardbols aderen rondsluïpt,
En waar 't peistert, zijn spoor
afteekent met stapels van lijken:

aant.

De ijslijke Cholera streek
op de stad, doodzaaiende, neder!

En die weenenden zijn
de ontelbren, wien 't monster geliefden
Wreed ontscheurde; die angstvol
starenden, zij, die zich vragen:
Dronk ik zijn pestwalm met
dees teug mijns adems in 't hart niet?

Doch ginds, naast dien pilaar,
dit meisje, als een roereloos standbeeld,
Knielende, deelt die ook
in de ontzetting, waar allen van huivren?
Zie, in den lichtgloor, dien,
van den ijzeren blaker, de roetkaars
Uitstraalt onder de kap
van heur mantel, dit vaalbleek wezen!
Is 't niet, als hoolde de stroom
heurer altoos bigglende tranen
Reeds die wangen op voorhand
uit tot een smartlijk geraamte,

Waar de verlosser, de Dood,
nog alleenig een lachje zal spreiden?
Hoor, hoe 't schokt en scheurt
daarbinnen van 't snikken, terwijl 't haar
Fluistrend den lippen ontrolt:
‘O geest mijns zaligen vaders!
Zie toch neêr op uw kind,
uwe arme, verpletterde Begga!...
Alles verlaat en verstoot me:
och! maak toch, maak dat de Heere
Deernis hebbe met mij....
Zie, over de stad is de Ziekte;
Elk roept sidderend: spaar
mij, God, van den geesel! - en, vader!
Ik, ik smeeek u, laat hem
mij treffen!... opdat ik van de aarde
Weg moog vliegen tot u,
en uitweene aan uwên boezem!’

Arme, beklaglijke weeze!...
En wat toch is heur weêrvaren,
Dat ze in de ruste van 't graf
slechts uitkomst vindt aan heur jammer?

Haar stiefmoeder had, korts
na Kennis, zekeren morgend,
Onder een stortvloed van
aantijgingen, waar ze nog zelfs niet
Eenmaal den zin van begreep,
haar schandig gejaagd uit heur woning.
Gansch ontzind van dien slag,
had Begga, in stomme vertwijfling,
Uren gedwaald door de stad.
Doch eindelijk stortte 't bewustzijn,
Dat de verplettrende haat
dier vrouwe niet langer haar drukte,
Wederom moed en kracht
in heur harte: zij huurde eene kamer,
En ging dadelijk naar
't facteurshuis arrebeid vragen.
Meer dan vriendelijk werd
ze er ontvangen door Albert: 'Wel zeker
Hebben wij werk voor u,
lief kind!' zoo loeg hij haar tegen;
'En, naardien ge voortaan,
zoo ge zegt, voor uzelve wilt zorgen,

Zal u een voorschot licht
niet onwelkom zijn.' En hij drukte
Haar, met een heimelijk neepjen,
een goudstuk tusschen de vingren.
Stil eenen dankbaren traan
afwisschende, en hemelschen zegen
Roepende op 's jongelings hoofd,
die zoo kiesch haren nood te gemoet kwam,
Zette zij zonder verwijl
zich aan d' arbeid, die haar vertrouwd werd,
Om hem ter factorij
des te eerder voltooid te bestellen.
Maar, drie dagen nadien,
kwam Albert reeds aan heur kamer
Zelf aankloppen. Hij wou,
zoo hiet het, eens zien of het kantstuk
Goed van der hand ging. En
dit bevreemde en ontroerde haar. Echter,
Daar hij in 't ouderlijk huis
dus ook wel soms in 't voorbijgaan
Eventjes aanliep, bande
ze ontroering en vrees uit haar ziele.
Dan, na 't eerste bezoek
kwam spoedig een tweede en een derde;

En nu bleek het haar, dat
het heure eer was, die hij belaagde.
Vol verontwaardiging wees
zij hem af. Hij fleemde, beloofde
Weelde en pracht, ja! nam
tot schaamtloos geweld zijnen toevlucht;
En, als hij eindelijk zag,
dat iedere poging vergeefs was:
'Nu dan, leef van uw deugd!'
grijnsachte hij; 'maar geenen steek meer
Werkt ge voor ons; en gedenk,
gij hoeft van mijn hand een getuigschrift,
Wilt ge bij wie het ook zij
in de stad patronen bekomen.'
Weken verliepen voor haar
sindsdien in klimmende ellende....
Zij heeft honger! de huur
van heur kamerken, gistren vervallen,
Bleef onbetaald!... waarheen?...
wat doen?... O, beklaglijke weeze!...

Doch reeds sterven de laatste
akkoorden des orgels, daarboven,

Traag in de welfselen weg.
Het geruisch der vertrekkende menigt
Stommelt nog onder 't portaal
eene pooze; en het ledige kerkschip
Wordt als een graf, vol heilige
stilte en balsmende geuren.

Enkel nog Begga zit
altoos op 't eigenste plekje
Roerloos nedergekniel. -
Ontwaart ze dan niet hoe daar ginder
De altaarlichten, het een
na 't andere, worden gebluscht, en
Zwijgende duisternis haar
in tastbare wolken omwemelt?

Maar, daar rinkelt op eens,
uit de diepte des donkeren zijbeuks
't Schelle geklank eener bel.
Een priester, gevolgd van zijn koster,
Treedt, in 't witte roket,
met de gouden ciborie te voorschijn,

En stapt, links en rechts
begeleid van flambeeuwen, de kerk door.

Begga rijst van heur bank,
en volgt de berechting naar buiten.

Straat bij straat doorwandelt
de stoet, weêrsijden de huizen
Met fantastischen glans
door den walmenden nevel bestralend.
Altijd klingelt de bel,
en doet in iedere woning
Licht aan venster of deur
opdagen, waar knielende schimmen
Zich bij zegenen, en met
een stil 'Onze Vader' den kranke,
Welken der stervenden brood
door den priester gebracht wordt, gedenken.

Begga volgt nog steeds,
als een spook langs de moddrige straten

Voorwaartsslierende. Niets,
zoo schijnt het, bemerkt ze, noch vóór zich,
Noch aan heur zijde. Alleen,
met verglaasde, onbewegelijke oogen,
Staart ze op 't eigenste punt
in 't peilloos donker, als werd ze
Door een onzichtbaren geest
slaapwandelend medegetogen.

Eindelijk, de stoet houdt stil,
in een kronklende straat, bij een huizing,
Wier trapgevel zich flauw
uitlost in den rossen flambeeuwgloed.
't Volk uit de buurt snelt toe,
wjl de priester de gouden ciborie
Zegenend opheft, en
met den koster verdwijnt in de huisdeur.
'Zeg! wie wordt er bediend?'
zoo fluistert eene angstige stemme.
'Wel,' dus luidt het bescheid,
't is de weduw van boven haar dochter.
Kent ge ze niet? zoo'n zwarte:
Coleta.' - 'En is 't van de Ziekte?'

- 'Vast van de Ziekte!... en ja,
och arme! het jongsken, haar broêrken
Ook al ligt....' Doch een gil
klinkt eensklaps snijdend de straat door,
Wijl zich een donkere schim
loswoelt uit den hoop, en in huis dringt.

Begga was 't, die het woord
'van de Ziekte' en 'broêrken' gehoord had.

En daar vliegt ze den trap
op, stort in de kamer, en - recht naar
't Kribbeken, waar Klein-Broêrken
haar juichend in de arremkens strengelt.

Maar, van het ziekbed, waar
ze bij knielde, met hangende haren,
Plots rechtspringende, steekt
haar de stiefmoêr dreigend de vuist toe:
'Weg, gij slang! uit mijn huis!'
zoo brult ze. En het jongetje klampt zich

Spartlend aan Begga's hals,
wjl 't jammert: 'mijn Begga! niet weggaan!'
En zij, woedender nog:
'Hieruit! hieruit!' en, van achter
Grijpt ze de maagd bij de schouders,
en rukt, en slingert, en sleurt haar,
Tot ze, bezwijmende, rolt,
met het knaapjen aan 't hart, voor haar voeten.

Doch, wat nagelt de razende
op eens als vast aan den bodem?
Zie! daar heft zich de grijze,
eerwaardige priester verschriklijk
Op, en, over haar hoofd
't Sacrament uitstekende: 'Vrouwe!'
Dondert hij, 'bij dien God,
die uw stervende dochter versterkte,
Wee u, die uit het huis,
waar de Dood komt, liefde durft bannen!'

En, als trof met dit 'wee'
haar de bliksem des hemels, zij wankelt,

Slaat zich de hand op 't hart,
en ploft stuiptrekkend ten gronde.

Gisteren avond werd
Coleta ten grave gedragen....
't Jongsken herstelde, en zit,
Goddank! in zijn stoeltje al te spelen....
Doch nu is het de beurte
der moeder! De onzichtbare Geesel
Sloeg met een enkelen slag
haar neêr op het bed, van het doodzweet
Harer geliefde nog klam....
Zij sluimert; of haar de Verdelger,
Eer hij zijn taak volbrengt,
nog eventjes adem liet scheppen.
Begga week van haar sponde
geen oogwenk. Heimelijk fluistert
Daar in haar binnenst een stemme:
'Geneest ze na zulke beproeving,

Dan zal 't stiefkind, - thans,
eilaas! hare eenige dochter! -
Licht in 't moederlijk hart
wel een plaatsken bekomen!' En hoopvol
Blijkt ze de sluimerende aan,
niet merkende, dat op dit loodblauw
Wezen de ontbinding des grafs
alreede is begonnen, niet hoorend,
Dat dit gereutel, zoo scherp,
zoo kort uit haar gorgel zich scheurend,
D' ijslijken arbeid verkondt,
die den geest losmaakt van den vleesche.

Eindelijk siddert de veege
uit den slaap. Flauw dwalen hare oogen
Rond, en vallen op 't kind
bij de tafel. Met kreunend gejammer
Steekt zij er de armen naar uit.
En Begga brengt haar het jongsken,
Helpt haar de zeegnende hand
op zijn hoofden leggen; en snikkend
Laat ze op de knieën zich neêr,
als bad ze om haar deel in dien zegen.

Doch, het gelaat naar den muur
afwendend, en 't bergend in 't laken,
Steent in vertwijfling de kranke:
‘Den Kuiper!... ach! zend om den Kuiper!’

Dra komt deze met Frans
bij het ziekbed. ‘Vrouwe,’ zoo spreekt hij,
‘Zie, hier sta ik, bereid
tot uw dienst. Wat vraagt of belast gij?’
En zij, zich bij die stem
overeind optillend in 't leger:
‘Dank, dat gij kwaamt op den roep
eener diep misdadige!... Hoort mij!
Want mijne stonde genaakt....
Ik haatte dit meisje.... ik heb haar
Schandig belasterd voor u
en voor anderen.... Englen des hemels
Zijn niet reiner dan zij,
dit zweer ik, bij Hem, die mij tuchtigt!...
En thans, braven.... en gij....
die ik niet meer dochter durf heeten,
Gaat, en laat mij alleen....
met den Dood, en mijn wrekenen Rechter....

Voor wat ik u misdeed
zal nauwelijks de eeuwige foltring....'
Doch met een kus sluit Begga
heur lippen: 'De Heere vergeve u,
Moeder, gelijk uw kind
u vergaf!' dus nokt ze. - En de moeder
Zakt, van heur arm ondersteund,
weêr traag op de peuluw. Er schemert
Iets als een lach om haar mond;
een traan ontrolt haar gebroken
Oogen; zij stuiptrekt, snakt
nog eens.... en heur strijd is gestreden.

Roerloos zitten een wijl
nog allen geknield bij de sponde....
Dan richt de oude zich op,
spreidt over de doode het laken,
Tilt Klein-Broêrke uit zijn stoeltje
in Begga's armen, en leidt haar
Met heuren kostbaren last,
zachtwingende, buiten de kamer.

‘Vriend, waar voert ge mij heen?’
dus fluistert ze, wen haar de straatlucht
Frisch om het aanzicht waait.
En daar strengelt ter linker en rechter
Vader en zoon haar zachtjes
een arm om de lende; en, terwijl zij
Tusschen hen beiden zich voelt
meëtroonen naar de andere zijde,
Klinkt het als hemelmuziek
haar in 't oor: ‘Ons huis wordt het uwe!
Kind, hier wacht, zoo ge wilt,
u een leven van vrede en van liefde!’

1868.

Maerlant.

Maerlant**Uitgesproken bij de onthulling van des dichters standbeeld te Damme
den 9^{den} september 1860.^{aant.}****I**

Wie is daar ginds, bij 't ongemeten
 En tintlend zeevlak, op de kruin
 Van Vlaandrens ruig-bewassen duin,
 Alleen en peinzend neêrgezeten?
     Zooals hij, onbewogen, daar,
     Omgloord van 't laatste straalgewemel
 Der ondergaande zon, scherp afsteekt op den hemel,
 Gelijkt hij wel een beeld van manlijk' ernst, niet waar?
     En op dat schoon, dat droomziek wezen,
 Heenkijkende uit de bruine, eng-passende kapoets,
 Wat staat daarop een diepte, een volheid des gemoeds,
     Een kracht van geest en ziel te lezen!

Wie is hij? - 't Visschersvolk, dat barvoets door de baar
 Langsheen het lage strand voorbijtrekt, wijst elkaâr

aant.

Van ver den droomer, wijl 't vol eerbied fluistert: 'Ginder
 Zit Jacob weêr, de groote Vinder,
 Bij wien elk avond, zoo men zegt, een engel daalt,
 Als 't eerste stargeglim op 't wijde zeevlak straalt.'

't Is JACOB, bijgenaamd van MAERLANT. - Doch wat ligt er
 U voor een smartfloers op het jong gelaat, o Dichter?
 Wat fronst ge dus den wenkbrauwboog
 Op 't pijnlijk-starend valkenoog,
 Wijl alle golfjes, goudgekuifd, blij-babblend dansen,
 Wijl heel de hemel bloost en gloeit van vreugdeglansen,
 Wijl alles zingt en juicht, beneden en omhoog?

Wiegt op het rozig dons der wolkjes, aan de kimme
 Weêr de betooverende schimme
 Der Zeeuwsche meermin, die uw liefde wreed verstiet?
 Is 't de blauwoogige, sneeuwblanke, goudgelokte,
 Die aan uw hart zoo menig lied,
 En aan uw oog, eilaas! zoo meengen traan ontlokte,
 Is 't Gotila, die ge in 't verschiet
 Weêr voor uw ziele rijzen ziet;
 En draagt ze, koud als 't hart dier zee, voor uwe minne,
 Steeds fierlijk te uwaart hare kinne?
 Maar langzaam wordt van zijn gelaat

De wolk der treurnis weggetogen;
Een wonder vuur ontschiet zijne oogen:
Hij rijst; en, hoor! halfluide laat
Hij zijnen lippen
't Geheim ontglippen
Van wat daar binnen in zijn boezem omme gaat.

'Ja, thans bevroed ik d' ernst van 't leven!...
Niet, om in kouden schitterpraal
Voor 't oog des volks daarheen te zweven,
Maar om den geesten licht, den harten gloed te geven,
Vlocht God om 's dichters kruin een hemelzonnestraal.

'Wat was toch mijn bestaan tot heden? Hier en ginder
Te fladdren, als de dartle vlinder,
Voldaan, als hij zijn kleurenpracht
Ten toon mag spreiden, waar een blijde zonne lacht.
Wat wrocht ik? - Ja, ik zong van Troja's koene helden;
Van 's grooten Alexanders faam;
En waar het Dietsche volk die jeesten hoort vermelden,
Daar roemt liet luide Jacobs naam.
Maar, wat is roem! - Eilaas! een nutloos dwaallichtgloren;
Een harpklank, liefelijk voor de ooren;
Maar die, zoo ras hij werd geboren.

Vergallemt op der winden aâm.

‘Lang waande ik, 't hoogste heil is minnen;
 En hoe ik minde? zie! meer dan een jaar vervloog,
 Sinds ik het tooverbeeld van haar, die mij bedroog,
 Losscheurde uit mijne ziel en zinnen;
 En toch, als onverwachts heur naam
 Nog soms op mijnen mond komt zweven,
 Dan krimpt mijn hart van pijn nog saam,
 En 'k voel als kou des doods door al mijne aadren beven.
 Hoe ik haar minde! - stomme zee,
 Gij weet het, gij, die alle dagen,
 Wen ik mijn hart uitweenen kwam op uwe reê,
 Uw klaagtoon mengdet in mijn klagen,
 Als hadt ge deernis met mijn wee.

‘O God, wat was ik blind tot heden!
 'k Heb slechts geweend om eigen smart,
 Ik heb alleen mijzelf aanbeden,
 Mijn afgod was mijn eigen hart.
 Maar in dien tranenstroom, zoo lang en laf vergoten,
 Is ook de blindheid mijner ziele weggevloten.
 In 't vuur gelouterd voor altijd,

aant.

Heb ik 't versmachtend kleed der zelfzucht uitgeschoten,
 En liefdriek mijn gemoed ontsloten
 Voor al wat in zijn harten strijd
 Om waarheid, deugd en recht het arme mensdom lijdt.

‘Ja, allen moet de dichter leven,
 Zichzelven niet! - Wat daar 't gemoed
 Der menigte met duister streven
 Doorwoelt, hij moet het wedergeven,
 Volschapen, en bezielt van zijnen hartegloed.
 Ja, allen geest de bron der wetenschap doen vloeien;
 Elk hart voor eigenwaarde en plichtbesef ontgloeien;
 Den goeden steun zijn, den verdoolden gids en baak;
 Den dwingland in zijn vuist het juk des dwangs verbreken;
 Den onderdrukte troost en moed in 't harte spreken;
 Alom gelijkheid, vrijheid, broederliefde preëken,
 Dat is des dichters grootsche taak!
 Genoeg, voorwaar, met al de dwaze beuzlarijen,
 In 't valsche Walsche brein geteeld,
 Genoeg met boerde en minnarijen
 Van ridders, nooit verzaad van strijen,
 't Naar waarheid dorstend volk in laffen slaap gestreeld!

aant.

‘Als 't noodorkaan is losgebroken,
 En zich in tastbren nacht op d' Oceaan ontrolt;
 Als 't schip, bestookt van duizend spoken,
 Door 't wilde golfgebriesch onthutst daarhene holt;
 Wie, onder 't bootsvolk, denkt dan nog aan de ijde spoken,
 Waarmeê de tijd wordt omgebracht,
 Zoo lang op 't blauwe vlak hen kalmt tegenlacht?

‘En, over 't menschdom, dat op d' oceaan der tijden
 Zacht door Gods aâm gestuwd, ter zaligheid moest glijden,
 Hoor, hoe de storm der boosheid woedt!
 Zie, wat ellende alom, wat tastbren nacht van zonde!
 Als kwam de doemsdag, waar de Apostel van verkondde,
 Op vleugelen der wraak verdelgend aangespoed!

‘Toen onder Adams kroost de zoete peis en minne,
 Bij 't bouwen van den grond, soms week uit den gezinne,
 Werd hij, wiens trouw en deugd met heller luister glom,
 Door zijne broeders uitgelezen,
 Om over de andren Heer en Middelaar te wezen:
 En zoo ontstond er Adeldom.

Gerechte God, waarin ontaardde
 Dit vaderlijk gezag van trouw en deugd op aarde!

aant.

Wat, wat is adel in dees tijd?
 Zie, op de bergen, in de vlakten, wijd en zijd
 Verrijzen hooge, sombre sloten,
 Gevaarten, louter rots, uit d' afgrond als ontsproten.
 Een wezen huist in elk, met ijzer gansch bedekt,
 Dat over al wat leeft of niet en leeft in 't ronde
 Den arrem oppermachtig strekt;
 Dat van al 't zweet des volks met onverzaadbren monde
 De vrucht verslindt; dat dorst naar goud heeft t' allen stonde,
 En goud zelfs uit de misdaad trekt.

'En, tusschen alle die kasteelen,
 Wat eindloos worstlen en krakeelen,
 Wat eeuwge wraak- en moordtooneelen,
 Waarbij de helle juicht, de hemel weent en gruwet;
 Zie, zie, hoe elk dier sombre wallen
 Bij beurte hare duizendtallen
 Van wapenknechten en vasallen,
 In rammlend staal gedost, uit de open poorte spuwt;
 Zie, hoe die joelende, moordâmende kohorten
 Hier op eens vijands burcht verdelgend nederstorten,
 Daar, in het slagveld, plettrend op elkander horten,
 En waden door het bloed; en, met den rooden glans
 Van brandend dorp bij dorp het werk dat zij verrichten,

aant.

In 't aanschijn van den God, die vrede bracht, verlichten:
En wie dus 't allen kant ramp en ellende stichten,
Die noemt men edellieden thans!

‘Op hunne schilden en banieren
Prijkt, ja, de leeuw en de adelaar;
Doch, schouwt ge hun in 't harte, daar
Zijn 't wolven en oneedle gieren:
Laf voor hun meerderen, verradersch voor elkaâr,
En zonder deernis of erbarmen
Het bloed vergietend van verwonneling of armen.

‘Dat is nu de adel: deugd en trouwe zijn ontaard
In de oppermacht van ruw geweld: de wet is 't zwaard.

‘O Christi Kerke, zon van waarheid,
Die 's waerelds nacht verlicht met eeuwge hemelklarheid;
Liefde- en genadebron, waar Adams zondig zaad,
Verdierlijkt onder 't dier, op nieuw werd in verengeld;
Onzichtbre keten, die door 't hart der aarde gaat,
En ze aan den troon der Godheid strengelt:

‘Rein, maagdlijk-rein, als verschgevalen sneeuw, niet waar?
Moet hij van hart en zinnen wezen,

aant.

Die tot uw dienaar uitgelezen,
 Gezalfd wordt tot uw offeraar.
 Een bloemhof moet hij zijn van deugden, die in 't ronde
 Op alles hemelgeur verspreidt;
 Een vat, omgloord van heiligheid;
 De arts, die op alle zielewonde
 Den zoeten liefdebalsem leit;
 Des armen toeverlaat, de troost van al wat schreit,
 En 't voorbeeld bovenal, het voorbeeld, dat van zonde
 De zwakken afschrikt, en de goeden t' allen stonde
 Bevestigt in den weg, die hemelwaarts geleidt.

‘En zijn ze dat, zij, in wier handen
 Gij uwe kindren hebt vertrouwd,
 O Christi Kerk? - Eilaas! met angst en weemoed schouwt
 Gij rond, - en voelt de schaamte u op het voorhoofd branden.

‘Hoe menig herder, die de zielenkudde hoedt
 Betaald met Jezus heilig bloed,
 Is slechts een wreede wolf van binnen;
 Hoe menig, die niet is bedacht
 Om 't schaap, maar enkel om de vacht,
 Waaruit hij schatten mag gewinnen;
 Hoe velen, door de Kerk gesteld,

aant.

Om trouwe werkers voor des hemels oogst te wezen,
 Die in Gods wijngaard zich de vetste druiven lezen,
 Om niets bekommerd dan om geld!
 Ja, schat op schatten saam te hoopen,
 Dat is hun werk; en zelfs - o God, hoe ziet Gij 't aan? -
 Geen schuld der zonde wordt voortaan
 In beden uitgewischt, noch rouwend zielsgetraan;
 Geld kan vergeving, geld kan 't bloed van Jezus koopen,
 Geld doet den hemel opengaan!

‘O Christus, naakt aan 't kruis gestorven,
 En gij, zijn trouwe Apostelschaar,
 Die over de aard hebt rondgezworven,
 Niets willend, dat uw eigen waar:
 Zijn zij uw volgren, die onwaarden,
 Met korten rok en breede zwaarden,
 Rondhuppelende op hooge paarden,
 En zich in trots en overmoed
 Vet mestend op der Kerken goed?
 Zijn zij uw volgren, die, verzonken
 In ontucht, schaamtloos t' allen kant,
 Als wilden zij er mede pronken,
 De vrucht vertoonen hunner schand?
 Zijn zij uw volgren, die, ofschoon ze in weelde baden,

En daaglijks zich volop verzaden
Aan tafels kwistig overladen
Van d' uitgezochtsten overvloed,
Toch Godes beste vrienden, de armen,
Met naakte leën en ijle darmen,
Om brand en voedsel laten kermen,
En hun van binnen bij den gloed,
Toeroepen: 'Voort, gij hondsche gebroed!

O schande, o jammer, o ellende!
Wat toch gewordt er op het ende
Van deze maatschappij, o God!
Het hoofd is dronken, 't hart verrot,
En de ijzren slavenboei omknelt heur lamme lende....

Ja, want schoon Jezus' leer op aard
Den slaaf zijn ketens kwam ontrukken,
En 't menschedom één gezin van broederen verklaart,
Steeds blijft op 't arme volk het juk der slaven drukken.
Slaaf is de dorper, vastgeboeid
Aan d' akker, dien zijn zweet besproeit;
Gelijk de ploegos, dien hij voortdrijft door de voren,
Gelijk de boom, die naast zijn aarden hutje groeit,
Blijft hij den heere, wien hij leeft en zwoegt, behooren;

En 't heilloos zaad, uit hem geboren,
Erft slavernij in 't bloed, dat hun in de aadren vloeit.

Maar toch, reeds bloost en glanst ter kimmen
De dageraad, die dezen nacht
Verdrijven moet met al zijn schimmen;
Toch, - slaven, juicht! - in volle pracht
Gaat straks de zon der vrijheid klimmen.

Hoor, in de vlakte, daar beneên,
Dit bruisen van de stad: dit razen, raatlen, schallen,
Gerol van wagens, klokgeklangel, hamerknallen,
En zangen, galmend blij door al 't gedommel heen;
Zie, op de haven, al dat bont gewoel, dat leven
Van mannen, saamgestroomd uit ieder waereldoord;
Zie, als een blanke vlucht van zwanen, voortgedreven
Door Godes aâm, van oost en west, van zuid en noord,
Op 't groene zeeveld al die schepen nader zweven,
Met ton bij tonne schats aan boord!

Dat is de zonne, die verrijst in heldre blijheid,
De hoop der toekomst, de herboren maatschappij,
De volksontslaving door den arbeid in de vrijheid,
Het koningschap der Burgerij!

Der Burgerij, ja, hoort de krone:
Want zij is onbevlekt van schande, zij alleen.
Maar, eer zij klimt ten waereldtrone,
Wat strijd nog met haarzelve, en alles om haar heen!

Wel mag zij fier den schedel beuren,
Zich steunende op de kostbre Keuren,
Gewonnen met haar beste bloed;
Wel baadt ze in al de pracht en weelde,
Die nijverheid en handel teelde,
In altijd wassend' overvloed:
Maar, als zij somtijds, moê van zingenot en luister,
Naar edeler genoeg tracht,
En rondtast in haarzelve, en rustloos zich betracht,
Wat ruwheid in haar hart, in haren geest wat duister,
O God, wat bare ziele-nacht!

Wie zal de koesterende stralen
Van zielsveredeling en wetenschap doen dalen
Tot op den grond der maatschappij?
Reeds heeft ze zich, met bloed en arbeid, lijfsontslaving
Gekocht: wie, wie ontsteekt haar 't licht nu der beschaving
En maakt als 't lijf de ziele vrij?

aant.

Eilaas! het godlijk woord, waarin de Heer aan de aarde
 Zijne eeuwge waarheid en Zichzelven openbaarde,
 Ruischt als een ijle wind voorbij der volken geest;
 Al wat de menschheid van der wijzen lippen hooren,
 Al wat de wetenschap ooit nuttigs op mocht sporen,
 Wat steeds voor allen in zijn vollen glans moest gloren,
   Ligt voor de menigte verloren,
   Is haar of 't nimmer waar geweest!

Welaan! met onverschrokken handen
 Uit vunze monnikcel en sombre kloosterwanden
   De kennis aan het licht gerukt!
 De lijkwâ van 't Latijn, waarin zij onbewogen
 Den slaap der dooden slaapt, gescheurd voor aller oogen,
 En, met het losse kleed van 't vloeiend Dietsch omtogen,
   De Maagd aan 't hart des volks gedrukt!

Dát zij de roeping van den Dichter
 In dezen hachelijken tijd!
 Een waarheidszaaier worde hij, een maatschapstichter,
 Steeds bouwende aan het goede, en met het kwade in strijd.
   Dát zij de take van mijn leven!
   En ja, - ik wil haar zonder beven

Opladen, Heere, in al haar pletterend gewicht....
 Bezwijk ik onder 't moedig streven,
 'k Heb andren 't voorbeeld toch gegeven....
En thans - de fakkel en het strijdzwaard kloek geheven:
 God helpe mij, het worde licht!

II

Zoo sprak hij in zijn kracht. - Ruim vijftig volle jaren
 Zijn sinds hem over 't hoofd gevaren,
 In stâgen arbeid, in onafgebroken strijd.
 Zijn taak is af; thans gaat hij rusten voor altijd.

Daar ligt hij op de veege sponde,
 Die hij sinds maanden niet verlaat,
 Slechts wachtend dat de zaalge stonde,
 Waarop hem God zal wenken, slaat.
 Reeds is er op die wezenstrekken,
 - Wasgeel bij 't zilverwitte haar, -
 Niets van het aardsche meer te ontdekken;
 En, zoo het niet bij wijlen waar
 Alsof zijn boezem nog van leven werd bewogen,
 Gij zwoert, die halfgelokene oogen
 Zijn van de nevelen des grafe reeds overtogen,
 En worden reeds het licht der eeuwigheid gewaar.
 Twee mannen staan bij hem. De een, reeds vergrijsd, maar schrander
 En vastberaden: een gelaat,
 Waarvan de heugnis nooit ontgaat

Aan wie het eens aanschouwde; - de ander,
 Een leeuw in volle kracht; een, die zelfs niet verstaat,
 Dat daar een afstand liggen kan van wil tot daad.

Weêrskanten 't leger staan ze, in sprakelooze smarte,
 En drukken elk een hand des lijdens aan 't harte.
 Dan eindelijk, met een stem, die half in tranen smooit,
 Neemt de oudere van beiden 't woord:

‘Geen hope meer! 't heeft uitgeblonken,
 Het helderst licht van Vlaanderland!
 Koud en gevoelloos reeds is de onvermoeibare hand,
 Die ons zoo lang het brood des geestes heeft geschonken....
 Ja, 'k weet het, Jacob, 'k weet het: moê
 Van 't wicht der jaren, zat van 't strijden,
 Maar bovenal verplet door naamloos zielelijden,
 Staakt gij den dood sinds lang uwe armen smeekend toe.
 Doch, als gij zalig rust in d'eeuwgen vreê des Heeren,
 Wie zal, als gij, 's volks hart tot waar- en wijsheid keeren,
 Wie daaglijks zijnen schat van kennissen vermeeren,
 Hem 't goede en nuttige beminnen doen en eeren,
 En 't kwade geeslen met uw scherpe hekelroê?...
 Hoe grootsch, hoe heerlijk is de take,
 Die gij vervuld hebt hier beneên!...

aant.

Zie, - veertig jaar is 't haast geleên,
 Maar, of 't van gistren waar, gedenkt mij nog die wake,
 Op 't Brugsche Weverspand, alwaar ik, jongeling,
 Meê d e r N a t u r e n b l o e m met vader hooren ging.
 O! treffend was 't om aan te schouwen,
 Hoe meesters en gezellen daar,
 Beweegloos, d'adem ingehouen,
 Te luistren zaten bij malkaâr.
 Want, wat ze hier aanhooren zouden
 En was geen logenlijk verhaal,
 Geene avonture meer van Karel of den Graal;
 Hier werd hun 't grootsch tafreel ontvouwen
 Van al de wondren, die de hand des Heeren wrocht:
 Van wat daar leeft op aarde, of omzwerft door de locht,
 Of plast en dartelt in de golven,
 Of groeit en bloeit, of diep in de aarde ligt bedolven.
 En ja, dan hoorde ik menig keer,
 Bij 't huiswaartstrekken, in het duister,
 Naast mij het diep-ontroerd gefluister:
 ‘Thans, dat uw schepping ons vertoond werd in haar luister,
 Bevroed ik eerst hoe groot en goed gij zijt, o Heer!’

‘Nog was 't hem niet genoeg, dat, als met duizend monden,
 De wondren der natuur den volke God verkondden;

aant.

De Heer moest in zijn eigen woord
 Tot allen spreken, en van allen zijn gehoord.
 En, zonder 't wraakgeschrei noch de vervolging te achten,
 Waarmeê vermomde haat en dweepzucht op hem wachtten,
 Trad hij elk burgershuisgezin,
 Gods tolk en prediker van deugd en christenmin,
 Met zijn b e r i j m d e n B i j b e l in.'

- 'O, spreekt de jongre thans, nog staat het mij voor oogen,
 Hoe gansch het Dietsche volk hem aan de lippen hing,
 Zoo dikwijls hij in losse en zwierge d i a l o g e n
 Met zijn getrouwen vriend M a r t i j n aan 't kouten ging.
 Hier was 't de bron der min, haar zoetheid en haar smarten,
 Waarvan hij 't spoor zocht tot in 't heimlijkst diep des harten;
 Daar, stout in 't ongeschapen licht
 Op vleuglen van den geest gerezen,
 Schoof hij de sluiers weg van 't ondoorgrondlijk Wezen,
 Waar de engel voor bezwijmt, en in aanbiddend vreezen
 Zich vallen laat op 't aangezicht;
 Of wel, bij d'aanblik van der boozen trots, in woede
 Losbarstend, vatte hij zijn felle zweep ter hand,
 En liet haar, klemmend tot den bloede,
 Den rug doorstriemen der onwaarden, die de schand
 Van Kerke zijn en Adelstand.

En bij 't meêdoogenloos kastijden,
 Hoe menig woord, dat zacht 's volks ziele binnengleed,
 Gelijk een wijnteug haar verkwikkend in haar lijden;
 Hoe menig, dat er gloeiend heet
 In nederzonk, - en smeult, om, na verloop van tijden,
 - Wen 't wrekend uur des rechts ook voor het volk zal slaan, -
 Verschriklijk daaruit op te gaan!

‘Dan eindelijk, als hij gansch 't verleden,
 Bezield door zijnen tooverstaf,
 Heropwekt uit der eeuwen graf,
 En in den S p i e g e l d e r H i s t o r i e vóór laat treden,
 Wat schat van lessen voor de toekomst en het heden!
 Wie, die daar 't menschdom in zijn worstling gadeslaat,
 Hier, kloek in deugd, en dies op 't noodlot zegepralend,
 Daar laf gekluisterd aan het kwaad,
 En immer dieper in den nacht des jammers dalend,
 Gevoelt niet als een wondren gloed
 Voor al wat edel is en grootsch in zijn gemoed?

‘Of, waar hij schildert hoe een handvol heldenzielen,
 Bij uw Thermopylé, o roemrijk Griekenland!
 De krijgsmacht eener halve waereld tegenhielen,
 En, min verwonnen dan vermand,

Op bergen lijken nedervielen;
 Als wij uw bliksemende hand
 De duizend duizenden, waarmeê de dwingeland
 Om u te plettren op kwam dagen,
 Gelijk een mistwolk zien van land en water vagen,
 Wijl de verovraar zelf, gebonsd uit zijnen wagen,
 Zich als een lafaard voort laat jagen,
 Niets medenemend dan zijn schand:
 Dan, o! wie voelt zich dan het harte niet ontsteken
 In heilgen toorn, en zweert niet: wij,
 Wij willen ook het juk des vreemden dwangs verbreken,
 Ook Vlaandrens leuze is: dood of vrij!

Heeft de bezielde stem des jongen mans de boeien
 Der looden sluimring bij den stervende geslaakt?
 Het is als ging de golf des levens weêr aan 't vloeien,
 Als wou de vlam nog eens opflikkren voor 't vergloeien:
 Zijne oogen zien weêr, hij verroert, hij is ontwaakt!

‘God!’ ruischt het van zijn mond, ‘is 't waarheid, of misleiden
 De droomen van de koorts nog immer mijn verstand?
 Mag de arme Jacob, bij 't verscheiden,
 Zich door den arm gesteund gevoelen dezer beiden,
 Die de eêlste steun zijn van 't verdrukte Vlaanderland?...

aant.

Mijn vrienden, komt, reikt mij de hand....
 Ik voel het, zij is daar, de stonde,
 Waarop mijn ziel dit dal van tranen mag ontvliên:
 Helpt mij nog eenmaal overeind op mijne sponde,
 'k Wil voor een laatsten keer daarbuiten de aarde zien....

‘Wat zonneglans, wat vreê, wat blijheid in dien hemel!
 Wat sombre treurnis, wat verwoesting daar beneên!
 Die enkle huizen, droef neêrziende op hoopen steen,
 Is dat mijn Damme van voorheen,
 Mijn prachtig Damme, steeds vol vreugd en volksgewemel?...
 Ons beider lot, eilaas! was een: ook over mij
 Is ramp bij rampe losgebroken,
 En in mijn binnenst werd het ook een woestenij,
 Waar enkel smart en wanhoop spoken.

‘Ik heb de hellicht eener eeuw,
 Een onweêr op mijn hoofd gedragen,
 Van laster, haat en wraakgeschreeuw;
 Maar toch, ik ging mijns weegs, en wist van geen versagen:
 't Bewustzijn van mijn grootsche taak
 Was mij een borstweêr tegen laster, haat en wraak.
 Maar, toen ik d'arbeid van mijn leven,
 Met eenen enklen bliksemslag,

aant.

Tot nietig puin vergruizlen zag;
 Toen ik dit volk, door mij tot menselijkheid verheven,
 En reeds gewend zijn fieren dorst
 Te laven aan der vrijheid borst,
 Den kamp met de overmacht des vreemdlings op zag geven;
 Toen ik uw Leeuw, o Vlaanderland,
 Moê van te rukken aan de keten,
 Door Frankrijk om zijn hals gesmeten,
 Stuiptrekkende, als een hond, zag kruipen aan den band;
 Toen heeft vertwijfeling mijn gansche ziel bedolven,
 Gelijk een wassend springgetij;
 En, met een laatsten vloek ten hemel, heb ik mij
 Meê laten sleepen in heur golven.

‘Thans echter, o mijn vrienden, thans
 Zijn, als een nachtmist voor den hellen morgendglans,
 De wateren der smart op eens van mij getogen;
 Het is me als drenkte ik mijn gezicht
 Reeds in den dageraad van 't ongeschapen licht;
 'k Gevoel iets, of er om mijn voorhoofd englen vlogen;
 Mijn vrienden, hoort! want voor mijne oogen
 Is 't floers der toekomst opgelicht.

‘Daar komt, daar komt zij van het Zuiden afgedreven,

aant.

Gelijk een onweêr, traag-voortwentlend over de aard,
 De krijgsmacht door Filips vergaard....
 Hoort Vlaandrens bodem, waar zij aanrolt, hijgend beven!
 Wie, wie weêrhoudt haar in heur pletterende vaart?...
 Maar, wat gewriemel allerwegen?
 't Volk komt als uit den grond gestegen,
 Bij 't dondrend: Vlaanderen den Leeuw!
 God! welk een schok, waar aarde en hemel
 Bij dreunen!... wat een warrelklomp van stofgewemel,
 Vol staalgeknetter, hoefgetrappel, doodsgeschreeuw!...
 Triomf! daar wijken reeds de Gallen!
 Daar wordt ze in slijk en bloed vertrapt de lelievlag,
 En Frankrijk telt bij duizendtallen
 Zijn ridders, hier, o schand! gevallen
 Voor slachtersbijl en goedendag....
 En, God! wie wordt daar, langs het slagveld, op de schilden
 Gedragen, midden van de Gilden?
 Gij zijt het, o mijn vrienden, gij!
 O, wat een glans omstraalt u beiden!
 Gij mocht ten zegepraal uw broederen geleiden;
 Gij maaktet uwe Moeder vrij!...
 Ja, laat uw jubelkreten schallen,
 O Vlaandren, meld het wijd en zijd:
 Hier won het volk zijn eersten strijd;

aant.

Ontslaving, vrijheid, recht voor allen,
Hier werden ze met bloed gedoopt en ingewijd.

‘En eeuwen wentlen voor mijne oogen
Daarheen, gelijk een oceaen:
De strijd van dom geweld en logen
Met recht en waarheid groeit steeds aan.
Ziet, hoe het worstelt, hoe het woelt, nu helledonker,
Dan overstromd van lichtgeflonker,
Dat weêr terstond in nacht verzinkt;
Hooft, hoe bij 't woest geloei der baren,
Rood van het bloed der martelaren,
Hier troostgezangen, daar vermaledijding klinkt!

‘Kan 't zijn, o God? - daar vliedt het duister!
Een nieuwe heilzon klimt aan de onbewolkte sfeer,
En giet haar vollen stralenluister
Op d'effen stroom der tijden neêr.
't Rijk van gelijkheid, vrijheid, rede,
Gaat eindelijk voor de waereld in.
Het laatste zwaard, in ploeg hersmeed, doorsnijdt de voren;
Geen mijn en dijn laat nog zijn scherp wanklank hooren;
Heel 't menschedom is één huisgezin,
Waar allen, zich het kroost gevoelend éener moeder,

Elkander noemen met den zoeten naam van broeder,
En alle wet is opgelost in broedermin!

‘Vergeef, o God van mededoogen,
Vergeef mij, zwakken sterveling,
Wien enkel hellenacht omving,
Zoo 'k in vertwijfling soms het hoofd heb neêrgebogen!
Thans dat ik met mijn sterflijke oogen
Nog zien mocht wat het eind moet wezen van mijn pogen,
Thans zij de laatste kreet van Maerlants ziele: moed!
Moed! denkers, dichters, moed! gij allen.
Die licht draagt in den geest en in het harte gloed:
't Onzichtbaar zaad van deugd en waarheid, u ontvallen,
Wordt eens de reuzeneik misschien, waar duizendtallen
Van hymnen uit ten hemel schallen:
God leeft, die 't al gedijen doet!’

III^{aant.}

Twee jaren zijn daarheen gevloeden,
 Sinds hij te Damme, bij den ingang van Gods huis,
 Omruischt van orgelklank en momplend beêgesuis,
 Den zoeten sluimer slaapt der dooden.
 Een marmren vloerzerk meldt alleen
 Van Maerlants naam aan wie den tempel binnen treden:
 Maar toch, van heinde en ver komt daaglijks meer dan een
 Hier tranen storten en gebeden.
 Zie, - 't somber avondfloers omgaf
 Sinds lang de kerk, en nog ontwaart ge, bij het glimmen
 Der weiflende altaarlamp, iets als twee mannenschimmen
 Weêrskanten knielende op zijn graf.
 Juist laat het spitse raam ter zijden
 Van de opgekomen maan een straal hun hoofd omglijden;
 En - gij herkent ze nog, niet waar, de trouwe twee?
 Zij knielden bij zijn overlijden
 Ook zóo naast zijne legersteê.

Hoe roerloos beiden! - Doch, als riep het straalgetoover
 Der maan hen tot bewustzijn weêr,

De een legt zijn goedendag traag op den grafzerk neêr,
 Zijn slachtbijl plaatst er de andere over;
 En, wijl zij op dit kruis, ten plechtigen verbond,
 De rechter in elkander klemmen,
 Weêrgalmen luide hunne stemmen
 Door 't holle ruim des tempels rond:

‘Profetisch heefs du van dijn sterfbed ons gesproken:
 - Gij maakt uw Moeder, Vlaandren, vrij! -
 Thans, hoor ons, Jacob! 't Uur, waarop die profecij
 Vervuld wordt, 't uur van wraak en recht is aangebroken;
 Op dijn gebeente en voor Gods aanschijn zweren wij:
 Eer weêr de zon verrijst, is Vlaandrens hoon gewroken,
 Of - dat dees kus de laatste zij!’

En beiden buigen neêr: 't gefluister
 Eens langen zoens doortrilt de kerk;
 En beiden rijzen van den zerk
 En zijn verdwenen in het duister.
 Snel stappen zij door straat bij straat in Damme voort.
 Zie, daar ontsluit men hun de poort;
 Daar zijn ze buiten; - maar, wat ruischt er, bij hun naderen,

Voor krijgsrumoer in gindsche bladeren?
'Op! klinkt het, mannen, op, gezwind!
Uw Dekens BREIDEL en de CONINC zijn terugge!'

.....

En d'eigen nacht nog galmt het dondrend over Brugge:
'Wat walsch is valsch is! Schild en Vrind!'

De zoon van den metseldiender.

De zoon van den metseldiender.^{aant.}**I**

't Sloeg middernacht, en Willem zat
 Nog immer op de kille steenen
 Voor zijne spond geknield, en bad.

'God! - ruischte 't door zijn snikken henen, -
 Zend over ons uw Engel neêr:
 Schenk Vader zijn gezondheid weêr;
 Laat d'armen metsersknecht genezen!...
 Of, zoo hier moet een offer wezen,
 Neem mij dan, och! neem mij dan, Heer!
 'k Ben toch voor 't metserswerk te teêr!'

En, of de Hemel zijn gebeden
 Aanhoord had, - op den steegschen trap
 Der kelderkamer kraakt een stap;
 En vreugdestralend komt zijn Moeder binnentreden.

‘Goddank! de dood ontweek dees woon!
 - Dus juicht ze op halfgesmoorden toon; -
 De koorts is af; zacht sluimert Vader....
 Zijn leven is gered... kom! God gedankt te gader!
 En dan, ook gij ter rust, mijn Zoon!’

II

Toch sliep hij niet, de brave jongen;
 Zijn vreugde was te diep daarvoor.
 Ook kijkt de nuchtre morgengloor
 Nauw 't smalle en met papier beplakte raamken door,
 Of hij is 't leger uitgesprongen.

Onhoorbaar sluipt hij op de teenen naar beneên,
 Glijdt schichtig naar de bedsteê heen,
 Licht de gordijn op, zonder een
 Der ijzren ringen langs de gaarde te bewegen;
 Maar Vader is alreede ontwaakt; - stil-lachend steekt
 Hij zijne hand den jongling tegen,
 En spreekt:

aant.

'Ik wachtte u, Willem! zet u even,
 Zie zoo! dáar op de bedspand neêr;
 En hoor een ernstig woord, door 't hart mij ingegeven.
 Gij weet het, wij zijn arm, en hebben om te leven
 Mijn zuren arbeid, doch niets meer.
 Gij kunt nu lezen, kunt nu schrijven,
 Fluks treedt ge in uw zestiende jaar;
 Maar 'k vind u al te stil, te droomziek; en, voorwaar,
 Zóo mag mijn zoon niet langer blijven!
 Hoog tijd is 't, Willem, dat ge op 't werk uw zinnen zet
 'k Beken, ge zijt wel zwak, aan kweling onderhevig;
 Eer lieflijk-teêr dan kloek en stevig;
 En, wierdt ge metser, ras, och arme! staakt ge in 't bed.
 Maar onze Baas, die u, zoo 't schijnt, met welbehagen
 Reeds menigmaal heeft gâgeslagen,
 Vindt dat ge een jonker lijkt; hij zegt;
 Daar steekt in dezen knaap meer dan een metsersknecht.
 Welnu, ga naar zijn huis, en tracht hem te bevallen.
 Maar, word geen trotschaard, hoor! lijk ik er velen ken;
 Want, klerk of ambachtsman, arbeiden moeten allen;
 En de arbeid adelt even zeer truweel als pen....
 Zoo dus, in ij dien waan het hoofd nooit opgeheven!
 Ja, zie! ik hoop het vast, mijn zoon, dat ge in uw leven,
 Schoon in een heerenjas gehuld,

Om vaders groven kiel toch nimmer blozen zult!’

Hoe straalden, bij dit woord, des jonglings zachtblauwe oogen!
 Drie maal omhelsde hij den kranke; en, opgetogen
 Kwam Moeder hun te gaâr met Zusje in d'arm gevlogen.
 En 's andren morgens nam de Baas als klerk hem in;
 En binst vier dagen, die daarop stil henenvloden,
 Was 't louter vreugd in 't huisgezin.

Maar 's armen vreugdezoon heeft spoedig uitgeblonken!

Den zondagmorgend, barsch bevel:
 - ‘De Baas wacht Vader daags daarna op 't werk, of wel
 Zijn plaats wordt aan een versch gezel
 Vast weggeschonken.’

't Kanonschot, plotslings losgeknaald,
 Baart minder smarten,
 Dan dit bevel, wen 't op de harten
 Der vier rampzaalgen nedervalt.

- ‘Ik ben genezen!’ zegt de vader; en in 't leger
 Zet hij zich eensklaps overend.
 Maar, hij 's te zwak.... hij zijgt terug in 't kussen neder...
 Er hoeft een week nog, eer hij weder

Aan werk mag denken.... O! vermaledijde ellend!
 Zijn werk, het is hun daaglijksch brood;
 En 't weêr hernemen is zijn dood!...
 Stom blijven ze alle vier. - Maar, als de bliksem, flikkert
 Er eensklaps een gedacht door Willems brein: zijn oog,
 Waar vastberaden moed in blikkert,
 Is onverwijld van tranen droog.
 Kracht stijft zijn arm, zoo zwak voordoen;
 Een gloeiend waas
 Straalt door het bleek van 't lieflijk wezen;
 't Kind schijnt op eens tot man gerezen;
 En zie! daar snelt hij heen, daar treedt hij zonder vreézen
 De woning binnen van den barschen metsersbaas.

Toen Willem wederkeerde in 't huis van zijnen vader,
 Was 't zichtbaar dat de smart gansch uit zijn ziel verzwond.
 Ook trad hij 't bed des Kranken nader,
 Met zoete woorden en een glimlach op den mond:

- 'Rust, Vader, en herstel! niets hoeft ge meer te schromen;
 De gansche week gunt u de Baas.
 Een, die u mint, heeft uwe taak op zich genomen....
 En open blijft altoos uw plaats!'

III

Gered door eenen vrind!.... Er zijn dan toch nog vrinden?
 O! mocht elk lijdend hart dit steeds bevestigd vinden....
 Maar, 's maandags, bij het werk, wordt alles spoedig klaar:
 Nog zijn er goede zoons... doch, waar zijn vrinden, waar?...

Intusschen is de knaap aan d'arbeid getogen.

Niet op 't kantoor meer.... bij den bouw.

O! wat heeft Vader zich bedrogen!

Wie, die hem nog herkennen zou?

Zie! hij is even kloek als teeder:

Hij roert den mortel, breekt den kalk, vliegt vogelvlug,

Met bak of steenmand op den rug,

De ladders op, de ladders neder;

Stout, al te stout,

Wipt hij langs stelling, bint en kepers heen en weder;

Elk beeft in 't harte, die 't aanschouwt.

Hij - lacht bij 't klimmen, lacht bij 't dalen;

Hij weet van rust noch ademhalen;

Beneden, boven, overal wordt hij ontmoet;

En, voelt hij soms zijn krachten falen,

aant.

't Klinkt zoo versterkend in zijn binnenst, en zoo zoet:
 't Is al voor Vader, al voor Vader, Willem, moed!
 Ook, waar zijn brave maats ontwaren,
 Hoe 't sijplend zweet de kroezelharen
 Hem plat op 't voorhoofd kleven doet,
 Daar wordt hij soms op eens met handgeklap begroet,
 Blij uit hun midden opgevaren.

Wat vreugd voor Willem, als de vriendelijke avondstar,
 Doorbrekende aan de kim, van ver
 De arbeiders komt ter ruste nopen!
 Ras in een hoeksken weggeslopen,
 Ontkleedt hij zich, en wordt weêr jonkertje van her.
 En, om zijn vader des te beter te misleiden,
 Praat hij des avonds, met zijn zuster, anders niet
 Dan van 't kantoor en al wat op 't kantoor geschiedt,
 En pinkoogt tegen Moeder tusschenbeiden,
 Die stil-verrukt en dwars door tranen hem beziet.

Zóo gaan drie dagen om; en - weg nu somber vreezen! -
 De dierbre kranke is opgestaan.
 Gansch nieuw en wonderzoet lacht hem het leven aan;
 De donderdag vindt hem genezen;
 De vrijdag.... 't weêr is zacht.... hij waagt het uit te gaan.

Maar, vrijdag, dag des vloeks, God schiep u voor de smarte!

Door 't koestrend zonneken verkwikt tot in het harte,
Begeeft de vader zich al slentrend naar den bouw...

Wie of de vriend toch wezen zou,

Die zijne taak verrichten wou?

Hem wil hij kennen, hem zijn warmsten handdruk dragen,

Hem zien, aan 't werk, met eigen oog!...

Vast komt hij dichtcr. - Maar, geen stervling ginds omhoog;

En toch heeft schofttijd niet geslagen....

God! wat een woelen, daar beneên, wat jammerklagen!

Baas, werkliên, bureu, 't komt al op een hoop gesnord....

Hij vraagt: - o ramp! een diender van de leêr gestort!...

Wellicht zijn vriend?... Het bloed stolt hem op eens in de ader.

Hij vliegt; elk siddert die hem ziet;

Men houdt hem tegen, roept; - hij hoort, hij voelt het niet...

Sterk, worstelt, woelt hij na en nader....

O! arme vader! arme vader!

Zijn vriend, zijn redder is zijn kind,

Zijn Willem, dien hij daar, zieltogende, ten gronde

In eenen bloedplas liggen vindt!

Hij slaakt een rauwen kreet, en staart met open monde,
Beweegloos. - Alles snelt ter hulpe toe in 't ronde;
Maar 't stervend jongskén hoeft geen hulpe meer, helaas!
Half opent hij nog eens zijn reeds gebroken oogen,
En zucht: 'Ik heb de week niet kunnen uitdoen, Baas;
Maar, om een enklen dag te min, stel, uit meêdoogen,
Geen andren gast in Vaders plaats!'

En kermend, huilend, zich gelijk een zinnelooze
Het haar uitrukkend, knielt de vader bij hem neêr.
Dan eindelijk, Willem kent hem weêr,
Wendt nog eens 't hoofd naar hem, drukt zijne hand een pooze,
En lacht hem toe, en... is niet meer!

Den Metseldiender bleef nu, ja, zijn plaats behouwen.
Zelfs, ter verzachting van zijn rouwen,
Bood hem de Baas driedubbel loon.
Te laat, helaas!... Na luttel dagen
Werd de arme vader naar eene andre plaats gedragen....
Op 't kerkhof, nevens zijnen zoon!

De stoomwagen.

De stoomwagen.**Bij de 25ste verjaring van de instelling der spoorwegen in België.****I**

Hoe stond hij daar, de vorst der aarde,
 De mensch, pas losgeworsted van het slijk,
 Waaruit Gods hand zijn vleesch en been vergaarde,
 Hoe stond hij daar, naakt en alleen, - en staarde
     Bang rond in zijn onmeetbaar rijk!
     Wat zag hij? - wildernis! - Wat hoorde
     Hij? - doodsbedreiging t'allen kant! -
     Wat voelde hij? - hier zonnebrand,
 Daar nachtkoû, die hem 't rillend lijf doorboorde! -
     Greep honger hem in 't ingewand,
 Wat vond hij om zijn scherpen lust te boeten,
 Dan 't ooft, hem door een rukwind voor de voeten
 Gesmakt, of rauwe wortels, die zijn hand
 Van 't ever uit den grond had leeren wroeten?
     Sloot hij somwijlen, zwervensmoê,
     In koortsig sluimren de oogen toe,

Waar kon hij 't hoofd ter ruste schikken,
 Dan in een duistre steenrotskloof?
 Gelukkig, als hem leeuw of tieger, heet op roof,
 Hol-brullend niet kwam wakker schrikken!

't Was of 't heelal, in bondschap met
 Zijne eigen broosheid, had gezworen:
 Hij moet verplet, de laatstgeboren,
 Die, schoon hem slag tand, klauw, noch horen,
 Noch schubben pantser werd beschoren,
 Toch waant dat hem 't gebied der aarde zal behooren,
 Hij moet verplet, hij moet verplet!

II

Geest! - sprank uit God, aan stof geklonken
 In 't menschlijk daarzijn, - wie verhaalt
 Hoe gij, steeds heller van den glans omblonken
 Des oorsprongs, waar gij zijt uit neêrgedaald,
 In strijd op strijd den zege hebt behaald,
 Tot eindelijk u de staf der aarde werd geschonken!

Ziet! - daar verheft zich de eerste hut,
Die tegen 't onweêr 't hoofd beschut
Van hem, die 's waerelds kroon moet dragen
Daar stormt hij zelf, met boog en knods
Gewapend, op het roofdier los,
Dat in zijn woonst hem durft belagen;
Daar braakt het monster d'adem uit;
En hij, - ziet hoe hij weêrkeert met zijn buit,
De warme, bontgevlekte huid
Fier om de schouders heengeslagen!

Hier! sombre woudos, hier! - en buk
Den kortgehoornden kop, die rotsen
Versplintert, vreedzaam onder 't juk
Van wie uw oog, schoon 't bloed en vuur rolt, kalm durft trotsen!
Stil! ros der woestenije, stil!
Want, schoon uw trappelende hoeven
Den keigrond morzlen en doorgroeven;
Al schuimt en snuift gij woede, en hinnikt wild en schrill,
Toch zal zijn knieëndruk uw forsken rug bedwingen,
Zijn hand den breidel in uw tanden wringen,
Toch vliegt gij, luistrend op zijn minste gril,
Langs vlakten, over heuvelklingen,

Trotsch van met hem den dood in d'open muil te springen,
In stoutheid één, en één in wil!

Maar hoort! wat galmt daar allerwegen
Voor zang en blij geklank ons tegen?
Ha! 't zijn de maaiers, die in 't graan
Het knarzend staal der sikkel slaan,
Wijl ginds een herder, langs des heuvels helling
Zijn wit-gewolde kudde drijvend, luid
De trippelende tonen zijner fluit
Vermelt bij 't lied, dat opstijgt uit de delling!

En in de blauwe verte, - ziet!
Hoe hel de zonnestralen glansen
Op al die naalden, zuilen, transen,
Van marmer en van blank graniet!
Dat heet de stad, dat is des menschen woning!...
Want al wat groeit of leeft op aard,
Al wat de tijd heeft saamvergaard
In heuren schoot, - hij heeft het zijn verklaard:
Hij is der waereld heer en koning!

III.

Jaarduizenden zijn op den vloed
 Des tijds ter eeuwigheid gespoed.
 Doch, wie den blik in dit verleden
 Terugslaat, - vast dat hij geen dag ontmoet,
 Waarop de geest en 't stof geen nieuwen strijd gestreden,
 De mensch geen nieuwen zege heeft begroet.

Het was vergeefs, dat de Oceaan,
 Vol toorn zich 't hoofd in wolken hullend,
 En in zijn diepste diep van woede brullend,
 Hem toeriep: 'Worm! gij zult niet verder gaan!'

Hij, stout de hand ten sterrenhemel
 Uitstekend, sprak: 'Gij zult mijn baan
 Afteeknen over 't golfgewemel!
 En gij, o winden, zult gedwee
 Op uwe vleugelen mij dragen,
 Tot waar een nieuwe wereld op zal dagen,
 Aan wie ik nieuw genot ga vragen;
 Dit is mijn wil; en thans - in zee!'

En, vroolijk-dansend op den rug der baren,
 Daar steekt het waterslot van wal,
 Met donderknaal op donderknaal
 Begroetend wie het na blijft staren;
 Daar heeft het niets meer om zich heen,
 Dan lucht omhoog en zee beneên;
 En, hoe de storm het opzweept naar de wolken,
 Met steeds verwoeder doodsgehuil,
 Of plettrend neêrsmakt in den muil
 Der opgesparde waterkolken, -
 Voort gaat het, dagen, maanden voort,
 Van vreeze wetend noch van ruste,
 Tot dat het eindelijk aan de moederkuste
 Weêr aanlandt, met den schat aan boord
 Der tweede waereld, die het ginds heeft opgespoord!

Wat wonderkracht houdt zich verscholen
 In water, lucht, of 's aardrijks schoot,
 Aan wie de mensch niet heeft bevolen:
 ‘Wees mij een knecht, die meê mijn schat vergroot!...’
 Een enkele is er, één ter waereld,
 Voor wien zijn hoofd, van angstzweet overpaereld,
 Zich machtloos nederbuigt: - de Dood!...
 En dan nog, waar die dwingeland van de aarde

Hem wegrukt, leeft, van eeuwig licht omgloord,
Al 't innigst wezen van zijn wezen voort,
In elk gewrocht, waarin zijn ziel zich openbaarde!

Ziet! hoe hij ieder ideaal,
Dat hem 't geschokt gevoel voor 't scheppend brein doet zweven,
Aan kleur en lijn boeit, kneedt uit marmer of metaal,

Bewonderd bij de laatste neven;
Hoe hij 't onvatbaar trillen van de lucht,
De melodie, die van zijn lippen zucht,
En wegsterft, - vangt en kluistert aan het teeken;
Hoe, wen het graf sinds lang zijne asch bevat,
Zijn woord, vereeuwigd op het vliegend blad,
Met honderdduizend tongen voort blijft spreken,
Gelijk een vonkenregen, heel den schat
Van licht of gloed, eens zijner ziel ontspat,
Uitstrooiend over alle waereldstreken!

En toch, toch was 't hem niet genoeg,
Dat, waar hij sprak, de Drukpers zijn gedachten
Van 't een naar 't ander eind der waereld droeg,
Nog sneller dan op aadlaarsschachten;
Zoo dikwijls had hij, in haar vlucht,
De duive, met afgunstige oogen,

Nastarend, heimelijk gezocht:
 ‘Wanneer, wanneer toch zal ik d'afstand mogen
 Als gij bespotten, en wegtuimlen door de lucht?’

En daar weêrklinkt het eensklaps: ‘t Is gevonden!
 Ge zijt verwezentlijkt, mijn schoonste droom!
 De laatste kluister, die mij hield aan 't stof gebonden,
 Valt af! - de ruimte is voor mijn wil verzwonden:
 Ik vlieg - op vleugelen van stoom!’

IV

Gegroet, o grondverslinder, schattenkweeker,
 Lichtplenger, volkverbinder, jukverbreker,
 Gegroet, reuzachtig stoomgevaart!
 Gegroet, gij zoon der Vrijheid, jonger broeder
 Der Drukpers, die met haar 't rijk uwer moeder
 Onwrikbaar vesten komt op aard!

O! vrij moog blinde wrevel klagen:
 ‘Wat wrocht onze eeuw toch, dat het knagen

Des tijdstrooms zegerijk veracht?
Gij, dwergenras uit onze dagen,
Wat aanwinst hebt ge al bijgedragen
Bij 't erfdeel van het forsche voorgeslacht?' -
Wij, fier op twintig wondren 't oog geslagen,
Wij toonen enkel u, o wonderwagen,
En durven dan der toekomst vragen:
'Wat eeuwe heeft u meer gebracht?'

Daar staat hij, op zijn drie paar raderen
Log-rustend, tot zijn meester komt!
Hoort! 't is of in zijn koopren aderen
Het rommlen van een vuurberg gromt!
Roodgloeiend flonkren reeds zijne oogen,
Als peilden zij de onpeilbre baan,
Waarop hij, bliksmend voortgevlogen,
Straks zich in 't ruim mag domplen gaan.
Zweet lekt hem uit den muil, en vonken;
En, bij het immer zwaarder ronken,
Dreunt soms een siddring door zijn schonken,
Als bromde hij: 'k ben klaar, kom aan!'

Ha! 't is genoeg in de ijzren longen
Den vreeselijken reuzenstrijd

Van 't water met het vuur bedwongen!
 Daar komt de meester, die den vuurdraak rijdt,
 Hem luchtig op den rug gesprongen!
 Daar heeft het monster de aftochtsklok gehoord,
 Wier helle stem hem vroolijk toeroept: 'Voort!'

Voort! - en woest-snuivend proest en spuit
 De draak een dubbele golf van dampen
 Voor zich, en slaat zijn zware klampen
 Traag-kuchend van weerskanten uit.
 Voort! - en het horten en het stampen
 Wordt kort en korter; voort! - en luid
 Gilt over bergen, over dalen,
 Die 't siddrend wijd en zijd herhalen,
 Nu 's monsters wild triomfgefluit.

En daar spuwt hij, en stuwt, als een wapprende pluim,
 Zijn gloeienden adem door 't daverend ruim;
 Daar schokt hij, en snokt hij, in rammlende vaart,
 Door stof en door nevel zijn eindlozen staart!

En bij 't hollende stoomen
 Ziet huizen en boomen,
 Ziet bergen en stroomen
 Verschijnen,

Verdwijnen,
In 't vluchtend verschiet!
Ziet ginder een toren
Opdagen van verre,
Aanrukken naar voren,
En, rijzende sterre,
Wegkentelen
En wentelen
In 't niet!

V

Ja! rol, op breed-ontplooiden schachten,
Uw zwarte wolken door de lucht;
Gier, bulder los uit al uw krachten,
Orkaan! - hij volgt u in uw vlucht!
Hij snort u voor! - en mengt van onder
Zijn raatlen tergend in uw donder,
En braakt, reeds op den horizon,
U nog een laatsten smookwalm tegen,
Vóór nog het plassen van uw regen

't Vuur dat hij uitwierp, blusschen kon!

Hier stuwt een vloed zijn breede wateren
Hem in den weg: voort! huilt hij, voort!
En wipt zijn sleep, met zeerijk klateren,
Stout over op den andren boord.
Ginds stuit hij op der Alpen wanden:
Voort! voort! dwars door hunne ingewanden!
Voort! - en hij boort en ploft er door,
Hol-dondrend, en 't versmachtend donker
Van 's aardrijks hart bij 't woest geflonker
Verlichtend van zijn bliksemgloor.

Ruk! ja, ruk voort van 't Oost naar 't Westen,
Ruk voort, o Reus, van Noord naar Zuid!
Sprei tot aan de uiterste gewesten
Der aarde uw machtige armen uit!
Snoer stad aan stad, hecht land aan landen,
Wind d'aardbol in uwe ijzren banden,
Langs waar beschaving, overvloed,
Gestadig heen en weêr gedragen,
Rondstroomen op uw vleugelwagen,
Gelijk door 't lichaam 't levend bloed!

VI

Hoort! wat geruisch van zegeningen
 Hem t' allen kant op zijnen tocht verzelt!
 Hier zit een jonge stad heur danklied hem te zingen,
 Plots op zijn wenk als uit den grond geweld;
 Daar zijn het brokkelende wallen,
 Waar eertijds alles zweeg en sliep als in een graf,
 En die van 't blij geraas des arbeids thans weêrschallen,
 Verjeugdigd door zijn tooverstaf;
 Of 't is een akker, woest te voren,
 Nu louter goud van golvend koren;
 Of wel Germanjes trotsche stroom,
 Die dankbaar ruizelt: 'Wees gezegend, stoom!
 Gij, die de schatten van de zee, mijn moeder,
 Uit d'armen opneemt van mijn westerbroeder,
 En overvoert op mijnen zoom!'

En ginder, ziet! dit log gevaart,
 Dat, als van helle gloed doorflonkerd,
 De arduinen schoften opwringt boven de aard,
 En met den smook, die uit zijn tromp ten hemel vaart,

Wijd in het rond de lucht verdonkert.
 ‘Heil, zuster!’ roept de draak haar toe,
 ‘Heil u, die in uw rommlende ingewanden,
 Bij elken zwaai der ijzren radertanden,
 De taak verricht van millioenen handen,
 En nimmer klaagt, als 't zwakke vleesch: 'k ben moê!
 Heil u! - en moge ras het tijdstip dagen,
 Waarop de mensch, waarachtig vrij,
 Het werk der stoffelijke slavernij
 Alleen aan u, alleen aan mij,
 Alleen aan 't stoflijk werktuig op zal dragen!’

En, in zijn daverende krocht
 Van vreugd opspringend, loeit het zwart gedrocht:
 ‘Heil, afstandzweller, heil, mijn broeder!
 Die elken dag mij 't ruwe voeder
 Op vleuglen aanbrengt, en weêr henenspoedt,
 Om over land bij land de schatten,
 Waarin ik 't heb herschepen, rond te spatten
 In onuitputbren overvloed!
 Heil u! - en voer bij iedre schrede,
 Die ge over 't vlak des aardbols doet,
 Met hooger welvaart, meer verlichting mede,
 Opdat de mensch te rasser 't rijk begroet

Van d'eeuwgen vrede,
 Dat eens in liefde, vrijheid, recht en rede
 Op aarde hem toekomen moet!

VII

Gedenkt u nog, o grijs Europe,
 Hoe daar op eens door al uw leên,
 Nu 't vierde van eene eeuw geleên,
 Een siddring gleed van blijde hope?
 Gedenkt u nog, hoe gansch het vasteland
 Geestdriftig de oogen hield geslagen
 Op 't nietigst plekje van uw westerstrand,
 Uitroepend: 'Ziet! daar rolt de wonderwagen,
 Die weêr de gouden eeuw doet dagen,
 Die alle grenzen, alle veeten weg komt vagen,
 Die alles strengelt in een zelfden broederband!'

O! 'k hoor, mij dunkt, het juublend schallen
 Van 't feestkanon nog buldren door de lucht,
 Wanneer hij de eerste maal zijn vlucht
 Door 't veld nam, buiten Brussels wallen!

Ik zie hem nog, zooals ik toen hem zag,
Trotsch in 't bewustzijn van zijn reuzenkrachten,
Aansnorren door de vlakke op bronzen schachten,
Omwuifd van België's jonge vlag!

Niet waar, Euroop! gij hadt ze in stil mistrouwen
En met een oog vol wrevel gâgeslaan,
Die vlag, plots losgewaaid uit heure vouwen,
In 't loeien van een staatsorkaan?
Maar, toen gij hare driekleur fier zaagt zweven
Om 't hoofd van 't eerste stoomros, dat uw grond
Deed onder zijn getrappel beven,
Toen klonk het als uit éenen mond,
Bij al uw volkeren in 't rond:
'Thans is heur oorsprong haar vergeven!
De aâm van den stoom, waarop zij fladdert, heeft
Haar rein gewasschen van de smet, die op haar kleeft!

'O!' klonk het links en rechts, 'zoo onze vaderen
Eens mochten opstaan uit der graven kuil,
En onverwachts, op donderende raderen,
Dien duivel, met zijn helsch gehuil,
Door 't siddrend landschap zagen naderen,
Vuur knauwende in zijn ijzren muil:

Hoe zouden zij, met schrik des doods in de aderen,
 Erbarming smeeken op de kniën,
 Of raadloos dwars door veld en bosschen vliën?

En gij, nogtans, gij, Reuzen der gemeente,
 Die eens met stroomen bloeds het grondgesteente,
 Waar recht en vrijheid op verheven werd,
 Hebt vastgezegeld in Europa's hart;
 Gij, vorsten in het rijk der kunst, gij wijzen,
 Gij allen, die met hoofd, of hart, of hand
 Meêwerkend, over 't vaderland
 't Licht der beschaving hooger hebt doen rijzen:
 Gij golfdet, is het niet? - onmeetbre schaar
 Vol tintelglans van aureoolgewemel, -
 Op 't spoor dier stoomkoets door den hemel,
 En breidet de armen zeegnend over haar.

En, Belgenland! is u die zegen
 Des voorgeslachts ten heil gedegen?...
 Hoort! alles werkt, alles zingt;
 Eén biehâl is uw boôm, waarover,
 In onophoudlijk harmoniegetoover,
 't Geruisch van nijverheid en handel klinkt.
 En ziet! dwars door dit wriemlen, door dit leven.

't Gevleugeld stoomros heen en weder zweven,
 Om steeds vernieuwde kracht te geven
 Aan 't minste vlekje, waar het neven snort!
 Ziet! slechts één net, één doolhof is 't van sporen,
 Langs waar 't op elken uithoek, hoe verloren
 En dood hij zij geweest te voren,
 Thans, dag voor dag, den vollen horen
 Van zijne weldaân ledig stort!

Stoomwagen! schoonste der veroveringen,
 Die 's menschen geest, in zijnen eeuwgen strijd,
 Aan 't logge stofrijk mocht ontwringen,
 Wat ziener zal den nacht doordringen
 Der toekomst, en op gouden harpe zingen
 Waartoe gij eens geroepen zijt?...
 Wij, enkel de oogen op 't verleden
 Gevestigd, stroomen los in dankgebeden;
 En, waar gij trotsch soms voor ons henenglijdt,
 Daar komt alleen aan onze lippen
 De heimelijke wensch ontglippen:
 'God! laat ook ons, ook ons hem zien, den tijd,
 Waarop hij alle land als 't onze omstrengelt,
 Waarop hij 't menschedom tot één volk vermengelt,
 En de aarde, als Belgie thans, hem benedijdt!'

1859.

Martha de zinnelooze.

Martha de zinneloze.^{aant.}

Elk' avond, 't ander jaar, op 't uur dat ik, ontslagen
 Van zorgen, droomen mag en neuren, gansch alleen,
     Kwam, door de vale scheemring heen,
 De blanke schim der a r m e o n n o o z l e voor mij dagen,
 Die, meer dan dertig jaar, Antwerpen de aalmoes vragen
 En leven zag van 'tgeen haar 't medelijden bood,
 En die wij, bengels, nooit afhielden van te plagen,
 Wanneer zij uittrok met haar ledig korfje om brood.
 't Viel alles mij weêr in. - Haar lief en maagdlijk wezen.
 Diep weggedoken in de mantelkap; haar vreezen,
     Waar een soldaat voorbij haar trad,
     Deed mij vermoeden, dat voordezen

De zoete Martha 't licht der rede, als wij, bezat,
 En wel een martlares kon wezen,
 Die eenmaal liefde zich ten prooi gekozen had.

Mijn Zangster toog op reis om nieuws van haar te zoeken,
 Langs bosch en berg, door heide en weide, in alle hoeken;
 Ik had mij niet vergist: droef keerde ze en ontsteld:
 En ik verhaal u thans, wat zij me heeft verteld.

I

Bij de oevers, die de Neeth stilzwijgend, onverpoosd,
 In frischheid baadt, en kust, en koost,
 Met vroolijk-weemlend golfgetoover,
 Houdt zich een huisken schuil in 't zangrig olmenloover;
 En in dit huisken, zeekren morgend, juist op 't uur,
 Dat binnen Lier een troep van koene jongelingen
 Den blinden keus des lots uit de urn ophalen gingen,
 Droomde eene maged. Nu eens bad zij, louter vuur;
 Dan wist ze langer niet wat doen, trad heen en weder,
 Zeeg op een stoel, sprong recht, en zette op nieuw zich neder.
 Gij hadt gewaand, daar bruischte een storm in haar gemoed.

Of wel de gloënde boôm verzengde haar den voet.

En zij was schoon nogtans. Al 't liefelijkste paarde
 Zich saam in haar, dat nooit gepaard mag gaan op aarde:
 Fijn lende, melkwit vel, zwart haar, met oogen, zacht
 En donker-blauw gelijk de nacht;
 En dan een zwier zoo eêl, dat ze onder haar vriendinnen,
 Boerin, een juffer scheen te midden der boerinnen.

Zij wist dit alles wel: in 't hoeksken naast heur bed
 Had zij 'nen kleinen spiegel hangen.
 Doch heden bleef die onverlet;
 Iets anders had haar ziel bevangen;
 Want dikwijls, 't hoofdje schuw opstekend in de lucht,
 Bloosde of verbleekte zij bij 't nietigste gerucht.

Doch, daar komt Anna, haar gebuur, in huis getreden.
 't Is wel te zien bij d' eersten blik,
 Dat die heur harteken ook poppelt van den schrik;
 Ras echter maakt ze zich een reden,
 En is haar 't leed, zoo als ge merkt, van 't hart gegleden.

‘Ge schijnt zoo vroolijk, Anne,’ aldus vraagt de eerste, ‘och God!

Ze zijn er uit dan?... Zeg! is hij er uitgelot?

- 'k Vernam nog niets, vriendin; den moet niet opgegeven!

't Is middag; aanstonds gaan we zien.

Maar wat toch staat ge daar gelijk een riet te beven?

Viel Frits er in, voorwaar, ge stierft er van misschien!

- 'Ik weet niet.' - 'Wel, gij kind! van minnesmart te sneven!

'k Heb Jozef lief; en, trekt hij op, ja zeker zou

Ik om hem weenen menigwerven;

Maar! ziet ge, liever wacht ik, minnend en getrouw,

Op hem, dan dwaas voor hem te sterven.

O! 't is een wijze spreuk die zegt:

Geen jonkman sterft er om zijn meid.

En toch, die wegtrekt, zeg, moet die niet meerder derven,

Dan wie te huis blijft en verbeidt?

Kom, ban uw leed! en, om zoo verre te geraken,

Laat me u de kaart eens leggen; mij

Heeft ze alle goeds voorspeld van morgen; thans gaat zij

U 'tzelfde doen. O, 'k wil u kalm, lijk ik ben, maken!

Let op! daar spreekt de kaart, die al

Uw zwarten angst verdrijven zal.'

En 't levenslustig ding doet haar vriendinne zitten;
 Het dartlend lachje zwijgt in eens op hare lippen;
 Rap en bevallig spreidt zij over eenen hoek
 Van 't tafelkijn een lapje doek,
 En tevens blikkert in heur handje 't kaartenboek.

Droef harte laat zich ras verleiden.
 De zoete Martha voedt reeds hoop en beeft niet meer.
 Maar dit verschriklijk spel benauwt hen toch zoo zeer,
 Dat aan de lieve mondjes beiden,
 Als maakten zij maar één, dit deuntje komt ontglijden:
 'Kaartjes helder ende fijn,
 Wilt ons heden gunstig zijn;
 Klaveren Boer en Harten Vrouw,
 Meldt ons liefde zonder rouw!'

En daadlijk wordt nu 't spel om en herom gesmeten,
 Gedeeld in hoopkens en drie malen ondersteken.
 Thans afgenomen! eens, nog eens, een derden keer!
 Goed teeken! de eerste is H a r t e n H e e r !
 De kaarten schikken zich op tafel in halfronden;
 Stom zijn de beide rozenmonden;
 De twee paar oogen, angstvol-lachend opgespreid,
 Gaan meê met ieder blad, dat uit de vingers glijdt.

Op Martha's lippen komt in 't einde een lachje zweven:
 Daar hebt ge H a r t e n V r o u w , en K l a a v r e n B o e r volgt na!
 Valt nu geen S c h o p p e n zwart daar neven,
 Gered is Frits! en 't spel staat overheerlijk, ja!
 Reeds zeven S c h o p p e n weg! slechts ééntje rest van allen!
 Wie, die althans nog vreezen zou?
 De geefster glimlacht, toeft een poosje, als om te mallen;
 Maar, als een doodshoofd, dat zou op een feestdisch vallen,
 Valt S c h o p p e n V r o u w ,
 En schatert: rouw!

En, langs den rijweg, breekt de ratelende trommel
 Op eens in hel geroffel uit,
 Dat samenpaart met wild gestommel,
 En schel geluid
 Van veel en fluit,
 En zang, door bosch noch berg gestuit.
 Licht raadt ge 't: zij, wier zangen schallen,
 Zijn de gelukkigen, wien, onder duizendtallen,
 De groote Daemon van den oorlog sprak: weest vrij!
 'k Laat u den lande uit medelij.
 Zie, hoe ze hupplen, hoe ze dansen op twee reien;
 Elk draagt aan zijnen hoed het nummer, dat hem redt;

En al de moeders, zich rond hen verdringend, schreien
 Van vreugde, of staan van smart verplet.

Wat oogenblik voor de arme meiden,
 Die 't vreeslijk kaartspel had gestort in angst en leed!
 't Gerucht komt nader; Martha, de eerste van hen beiden
 Springt naar het venster, wil een eind zien aan heur lijden,
 Maar deinst terugge, slaakt een kreet,
 En ploft, koud als een lijk, met bleek-bestorven monde,
 Naast heur vriendinne neêr ten gronde....

De kaarten hadden 't wèl voorzeid!

Bij de uitverkoomen, die van 't lot begunstigd waren,
 Was Jozef, maar geen Frits te ontwaren;
 Frits trok, o wee!
 Slechts n u m m e r t w e e !

Drie weken later, trad, langs perk en bloemenpaden,
 Luchthartige Anna uit de kerk in bruidsieraden.
 En ginds, in 't rouwend huis, sprak de arme loteling,
 Frits, met den ransel op den rug, en vochtige oogen,
 Tot zijn beminde, die, in smarte weggetogen,
 Luid snikkende aan zijn boezem hing:

'k Moet henen, Martha, 't zoet geluk wil ons begeven;
 Maar uit den krijg keert meer dan een;
 Ik heb geen vader, 'k heb geen moeder; u alleen
 Mag ik beminnen hier beneên.
 Spaart ooit de wreede dood mijn leven,
 Dit leven hoort u toe; dus, Martha, hoop en moed!
 Eens breng ik 't, als een schat van liefde, voor uw voet!'

II

Weder tooit de lieve Mei
 Heg en hei,
 Veld en wei.
 't Is één gloed van schitterkleuren,
 't Is één wolk van balsemgeuren;
 Weder tooit de lieve Mei
 Heg en hei,
 Veld en wei,
 Met een bonte bloemensprei.
 Hoor in bosschen, hoor langs dalen,
 Leeuwerikken, nachtegalen,

Luider, blijder steeds herhalen
 't Zoet gegorgel, 't hel geschrei:
 Welkom, welkom, lieve Mei!

En t' allen kant verneemt men niet dan vroolijk zingen,
 En t' allen kant ontwaart men niet dan lustig springen.
 Dan, eindelijk, de lente vlucht;
 De vreugde met haar speelkornuiten
 Blijft buiten;

Alleen een zoete stem, daar binnen, kweelt en zucht:

'De zwaluwen zijn weêrgekomen;
 Ik zie ze beide in 't nestje, dáar!
 Doch, vogeltjes, gij moet niet schromen,
 U scheidt m', als ons, niet van elkaâr!
 Zij fladdren neder, zie! haast raken ze mijn haar;
 Wat zijn ze gaaf en glad van veren,
 Wat lief gekwetter onder 't heen en weder scheren!
 God! de eene heeft den zijden band
 Nog aan heur halsje, dien er Frits zelf ommestrikte,
 Verleden jaar, wanneer ze gouden vliegjes pikte
 Uit onze ineen-gekleemde hand....

aant.

Zij zagen Frits zoo gaern; hunne oogen
 Gaan reeds hem zoeken nevens mij;
 Maar, arme vogeltjes, 't is vruchtloos rondgevlogen,
 Frits zit niet meer aan Martha's zij!
 Ik zit alleen, ik zit en zuchte,
 Daar vriendschap zelf mijn klagen vluchtte.
 Maar gij, blijft hier! mijn kamerkijn
 Ligt in den morgenzonneschijn;
 'k Zal alles, alles doen, opdat gij 't vroolijk vinde;
 Blijft, vogeltjes, die Frits beminde,
 'k Moet u vertellen van den allerliefste mijn!

Ze zijn niet dartel meer, geen zierke;
 't Is of ze voelden wat genoeg mij dit doet;
 Ze kuizlen samen! Arm gedierte!
 Ja, kuizelt lang te zaam; uw heil is mij zoo zoet.
 Ik min ze, want ze zijn mij trouwe,
 En Frits gelijkt hun: trouw, o! dat is Frits, voorwaar.
 Maar, niemand die hen dooden zoude;
 En menschen dooden toch elkaâr!

Waarom geen tijding meer? Maar, God! waar is hij, waar?
 Mij dunkt ik hoor reeds: "hij is dood!" gedurig beef ik;
 Dit eeuwig vreezen wort mij 't hart;

O, Moeder Gods, verlicht mijn smart!
 Want teringkoorts verknaagt me, en langzaam stervend leef ik:
 En toch, hoe me ook de kracht begeeft,
 'k Wou leven, God! zoo Frits nog leeft!...
 Waar zijt ge, zwaluwtjes, mijn lieven?
 Ach! 'k heb te luid geklaagd, ik deed u henen vliegen;
 Keert weêr, brengt mij geluk, keert in mijn zonneschijn;
 'k Zal zachtjes zuchten, dat gij 't niet te treurig vinde;
 Blijft, vogeltjes, die Frits beminde,
 'k Moet u vertellen van den allerliefste mijn!'

En daaglijks zat aldus de weeze droef te klagen.
 Heur oom, goede oude, sloeg haar gade, 't hart doorboord.
 Eens heeft ze hem een traan in stilte weg zien vagen,
 En sinds wil Martha ver van zich die treurnis jagen;
 't Een hart is kloek en sterk, niets kan het ander dragen:
 De treurnis zegevierde, en Martha kwijnde voort.
 En 't wufte volk, altoos bereid om kwaad te denken,
 Wou, spottend met haar leed, er geen geloof aan schenken.
 Nogtans, toen Allerheilgen kwam,
 Toen m' in de Mis een waggelende' ouwe
 Twee kaarsen offren zag voor d' altaar der Lievrouwwe,
 En 's Priesters woord daarop vernam:

‘Een jonge lijderes hoopt de eeuwge ruste te erven:
 Bidt, goede zielen, bidt voor Martha, die gaat sterven.’ -
 Toen boog elk 't hoofd beschaamd ten grond,
 En 't Onze Vader gleed betraand uit ieders mond!

Toch zal zij leven! Zie, de morgend is verrezen;
 Vul op weêr 't graf, voor haar bereid!
 Heur oom heeft, naast heur sponde, een enkel woord gezeid;
 't Ziek harte ving het op; dit woord moet haar genezen.

Zij is gered!... Weldra glimt de oude levenssprank
 In d' oogbol; frisscher bloed doorbloost het marmerblank;
 Met warme golpen stroomt weêr kracht door heel haar wezen.
 ‘t Is alles klaar,’ heeft de oom al lachend haar gemeld.
 En 't meisje antwoordt: ‘Dan aan 't werk! aan 't werk gesneld!’
 Ja, wie gelooft het? Martha, van de dood verrezen,
 Leeft weêr voor liefde, maar voor liefde tot het geld.
 Geld! geld! dat wil ze; geld, dat doet haar boezem branden;
 Dat zou ze koopen met haar bloed.
 Doch moedige arbeid schenkt het steeds aan kloeke handen:
 Dies kloek is heure hand, en heure ziel heeft moed.

Daar ginds in dit huisken,
 Zoo lachend en net,

aant.

Wie heeft er dat winkeltjen

Opgezet?

Wie staat er als koopvrouw

Achter den toog,

Steeds metende en wegende

Nat en droog?

't Is Martha! - En van alle kanten

Loopt m' in het dorpken naar den nieuwen winkel heen;

Want ze is zoo goed, zoo knap, zoo vriendlijk voor elkeen!

Een sneeuwbal, groeiend steeds in 't wentlen, zijn heur klanten;

Nu telt ze er twintig, morgen veertig; - en zoo kooft

Des hemels zegen,

In gouden regen,

Gestaâg heur winkeltje ingestroomd.

Dus gaat een jaar voorbij. Gelukkig werkt Marthe;

Want Frits en is niet dood, ze hebben hem gezien.

Meermalen flauwt heur arm, en voelt ze naar heur harte

't Bloed, koud van schrik, teruggevlîen,

Als daar weêr nieuws komt van een veldslag uit de verte;

Maar spoedig is haar moed hersteld,

Wen zeker regiment in 't nieuws niet wordt vermeld.

Eens, dat ze tusschen licht en donker samen zaten

In 't achterkamerken te praten,
Sprak de oom: 'Gij weet het, Martha mijn,
Daar moeten duizend kronen zijn,
Eer gij 't geluk, waarnaar uw hartje tracht, moogt smaken;
En dat ze er komen zullen, ja!
Dat 's zeker; - kijk maar in de lâ! -
Veel kleintjes ras een grootje maken.
't Huis blijft dus onverkocht: uw winste, met het geld
Van onze wei, maakt ruim de helft reeds, wel geteld.
Nog een half jaarken; - ja! geluk is duur om koopen;
Maar driekwaart hebt ge reeds van 't steile pad doorloopen;
Thans moedig voort naar 't eind der baan!
Ik, zie! ik ben te vreê: 'k zal vóór het henengaan
U zóo gelukkig zien! blijf, Martha, blijf dus hopen!'

En toch bedroog hij zich, de goede grijze; want
Twee weken later lei de dood op hem de hand,
En werd zijn graf van Martha's tranen stil bedropen.
Een zekren avond hoorde er iemand 't arme kind
Op 't kerkhof snikken: 'Och! de kracht, de moed begeeft mij;
Schim van een oom, die mij zoo innig heeft bemind,
Ik kan niet wachten meer, vergeef mij!
Mijnheer Pastoor zegt dat ik mag!'

En heel 't verbaasde dorpken zag,
 Bij 't krieken van den andren dag,
 De meubels, 't winkeltje, het huisken,
 Al wat zij 't hare noemen mocht,
 Van meester wisslen, door de weeze in eens verkocht.
 Niets hield ze, dan een gouden kruisken,
 En 't kleedje, blauwgebloemd op rozerooden grond,
 Waarmeê haar Frits zoo aardig vond.
 Zij wilde goud; - 't goud is er heden;
 Haar duizend kronen heeft ze, ja!
 Doch waar, waar gaat ze, nog zoo jong, die aan besteden?
 Waaraan? - o! denk ik daarop na,
 Arm kind, ik voel mij 't hart van naamloos wee doorsneden.

Zie! zie! daar trippelt ze over straat,
 Heur huisken ijlings uitgetogen!
 Zeg, lijkt ze, bigde in 't rouwgewaad,
 Den engel niet der Smart, die komt teruggevlogen
 Naar 't wuft geluk, dat, met een halven lach in de oogen,
 Van verre hem te wenken staat?
 Ze is als het weêrlicht: 't vlugge voetje, in 't voorwaartsvaren,
 Raakt aan den grond niet, glijdt er zachtjes over heen...
 Reeds is ze in 't huis van stilte en kalmen ernst getreên,
 Alwaar een man, gansch sneeuw der jaren,

Haar welkom heet met gullen mond.

‘Mijnheer Pastoor,’ zoo spreekt ze, en buigt de knie ten grond,
 ‘Ik breng u heel mijn schat; thans kunt ge tijding geven.
 Gij, steeds mijn toeverlaat en leidsman, koop hem vrij.
 Verzwijg nog wie hem redt: hij zal 't wel raden, hij!
 Spreek van geen Martha nog, en wees niet bang voor mij;
 'k Heb kracht in mijnen arm, 'k zal werken om te leven;
 Geef mij hem weêr, och! Heer Pastoor!... heb medelij!’

III

Ik heb hem lief, den buitenherder,
 Wanneer hij, los van 't slijk, en de oogen hemelwaart,
 Slechts arbeidt om het rijk van vrede en liefde verder
 Te helpen bouwen op der aard!
 Hij hoeft niet, even als de Priester uit de steden,
 Waar hij 't geloof aan God en eeuwigheid verkondt,
 Met open boek en kracht van reden,
 Elk woord te staven, dat hem welt uit 's harten grond.
 't Gelooft, 't bidt alles om hem henen.
 Toch zijn 't daar zondaars, lijk wij allen, in Gods oog;

Maar buiten heft de Priester enkel 't kruis omhoog;
 En, van die heldre zon beschenen,
 Bezwijkt de zonde en is het ongeloof verdwenen.
 De buitenherder, - 'k vind hem schoon, 'k bemin hem, ja!
 Niets, dat van op zijn houten stoel zijn blik ontga;
 Zijn kloksken weert den hagel af en breekt den donder;
 Steeds slaat zijn oog de kudde gâ;
 Eén zondaar vlucht hem, en hij zoekt, hij vindt den zonder;
 Hij heeft vergiffenis voor elk berouw gereed,
 En zalf voor ieder zieleleed;
 Gezegend zweeft zijn naam nabij en in de verte
 Op alle lippen lieflijk rond;
 Elk noemt hem, dankbaar, in zijn harte,
 Den grooten heeler van de smarte;
 En daarom vond
 De teedre Marthe
 Ook balsem bij dien man voor hare zielewond.

Maar lichter had de vriend des Heeren
 Van uit zijn pastorie, het kwaad, dat elk ontging,
 Het minste zondige begeeren
 Ontdekt, dan onder 's Keizers heren
 Den simplen soldaat, den armen jongeling,
 Van wien men sinds drie jaar geen tijding meer ontving.

En toen vooral, dat, bij het ratelen der trommel,
 Het schallen der trompet en 't woest kanongedommel,
 Zeshonderd duizend Franschen, blij te moed,
 Land in land uit, Euroop doorliepen,
 En in één plas van menschenbloed
 Zijn sidderenden boôm herschiepen.

Verleden zomer, ja, schreef oom hem menig keer;
 Maar drie maal had het leger slaags geweest; te meer,
 Frits was van regiment veranderd, zei men: de eene
 Zag hem in Pruisen, de andre naar den Rijnkant hene;
 Men wist er niewers van; hij had geene ouders; kort:
 De flinke jongen kwam uit een dier schuilvertrekken,
     Waar heel een zwerm van kleinen snort,
     Wien medelij tot m o e d e r wordt.
 Zijn moeder zocht hij lang; nooit mocht hij haar ontdekken.
 Zijn hart had dorst naar liefde, in 't dorp vond hij ze op 't lest,
 En zonder d'oorlog had hij 't leven daar gevest.

Nu gij dit alles weet, zoo laten wij den braven
 Dorpsherder aan de zorg, die hem zijn goedheid kost,
     Wijl hij met brief op brief de post
     Gestaâg doet heen en weder draven.

Kom! laat ons 't schamel huizekijn,
 Waar 't arme meisje reeds aan 't werk zit, binnentreden.
 Wat ommekeer, niet waar? - pas éenen dag geleden,
 Had zij 'nen bruidschat, zelfs een beurze goud in 't schrijn;
     Thans, wat ontmoet ge nog daar binnen,
     Dat ze als beur eigendom behiel?
 Een houten stoel, heur naaigerief, heur spinnewiel;
     Want naaien moet ze thans en spinnen,
     Om 't schrале daaglijksch brood te winnen.
 En toch beklag haar niet, al faalt heur soms de kracht;
 Rijk, zweeg zeen weende; thans is ze arm, maar zingt en lacht!
 Frits zal gered zijn! Frits zal lang nog, lang nog leven!
 En leven, vrijheid, alles wordt hij 't arme kind
 Verschuldigd: - God! wat gaat hij haar toch liefde geven!
     En armoê - wie zou daar voor beven,
     Die mint en weder wordt bemind?

Zij leeft als in een droomenhemel.
 Wen ze aan de toekomst denkt, dan is het haar, als zwom
     Ze in bloemengeur en straalgewemel.
 Ook zijn het bloemen rond haar, boven haar, alom!
 En ze werkt, werkt; en, terwijl het minnend ziele
     Zacht wiegt op al dien geur en gloed,

Ronkt heel de week het spinnewieltje,
 Of vliegt het naaldjen op en af met blijden spoed;
 En zoo veel dagen rein geluk droomt haar gemoed,
 Als ze ellen garen door haar vingeren,
 Laat om 't gezwind bobijntje slingeren,
 Als 't vliegend naaldje steken doet!

Een zondagmorgend, na de Hoogmis, treedt de eerwaerde
 Dorpsherder haar op zij, gelijk ze huiswaarts keerde.
 Zijn wezen glanst van vreugdegloor;
 Zijn hand, die blijde ontroering even
 Zoo zeer als ouderdom doet beven,
 Houdt eenen brief der maged voor.

‘Mijn kind,’ dus vangt hij aan, ‘de Hemel zij geprezen!
 Zijn zegen rust op u. Frits is gevonden! Hij
 Was in Parijs; 't is alles klaar nu; Frits is vrij;
 Op zondag hoopt hij hier te wezen.
 Niets raadt hij nog. Hij schrijft me een brief vol ijdlen trots:
 Zijn moeder, waant hij, heeft zich toch ten langeleste
 Doen kennen; zij is rijk, zij kocht van dienst hem los.
 O! laat hem, laat hem komen, beste,
 En hooren wat hij u verschuldigd is, - hij zal
 U minnen, ja! na God u minnen boven al!

Zoo gaat u dan de dag van 't zoet vergelden gloren;
Bereid uw harte wèl, mijn kind.
Ik wil dat Frits u aan mijn zijde wedervind!
'k Wil hem in 't bijzijn van het gansche dorp doen hooren,
Wat heil de algoede God den jongling heeft beschoren,
Die van een engel zoo als Martha wordt bemind!'

Den uitverkoomen, zegt men, in des hemels zalen,
Klinkt zang, waarbij hun 't hart in grondloos heil verzinkt;
En, toen ze in heure ziel die woorden voelde dalen,
Wist Martha, dat die zang ook soms op aarde klinkt.

Dan eindelijk, hij is daar, de tweede zondag. Blijde
Glanst alles, met het goud der junizon gesierd.
't Volk zingt en schatert wijd en zijde;
Men ziet, dat elk van daag hier dubbel feestdag viert.

't Slaat middag. Stil het huis des Heeren uitgetogen,
Stapt de oude Priester naast de zoete maged voort.
Heur wimpers hangen neêr op 't blauw der drijvende oogen;
Zij schijnt beschaamd en spreekt geen woord.
't Is of ze alleen de stem van hare liefde hoort,
Van binnen roepend; heil! mijn dag van zege gloort!
Het volk dringt zich rond hen op hopen.

Dit alles krijgt een zweem van grootschheid en ontzag.

't Is of m' een grooten heer inhalen moet dien dag.

't Komt alles buiten 't dorp geloopen,

En lachende gaat ieder aan

Den ingang van den rijweg staan.

Niets in het midden, niets aan 't eind dier platte laan;

Niets, dan de schaduw, scherp van zonneschijn doorsneden.

Op eens, daar daagt een donker stip: 't schijnt voort te treden....

Twee mannen!... krijgslieën!... en de grootste, ja, 't is hij!...

Wat flinke borst! hij werd in dienst nog eens zoo krachtig!...

Zij naadren.... doch, wie is die andere, aan zijn zij?

Een vreemde... 't lijkt een vrouw... en 't is er een, waarachtig!

Een marketenster.... Zie! wat is ze schoon! hoe prachtig

Omsluit dit kleed haar volle leên!

Maar, God! waarom die vrouw bij Frits?... waar wil die heen?

Staroogend, roerloos, stom van smarte

Staat de arme Marthe.

De grijze Priester, gansch de volksschaar, iedereen

Zwijgt mede, en siddert in zijn harte.

En aâmloos, lachend, spoedt zich 't paar;

Nog twintig stappen, en daar zijn ze bij de schaar....

Maar zie! wat is dat? Frits wil eensklaps niet meer verder;

Hoogblozend, bevend staat hij daar:

Hij merkte Martha!... En de stemme van den Herder,
 Die stem, waarvoor de zonde gruwet,
 Galmt vreeslijk hem in 't oor: 'Frits, wie is deze vrouwe?'
 En, als een schuldige, buigt Frits het hoofd vol rouwe:
 'De mijne, Heer Pastoor! de mijne.... 'k ben gehuwd!'

Een vrouwengil weêrklinkt. De Priester keert zich omme;
 Hij huivert bij dien vreemden gil:

'Mijn kind, schep moed, en denk het is des Heeren wil!'
 Doch Martha blijft gelijk een stomme.
 Elk staart haar aan, in 't hart beducht,
 Dat bij dien schrikbren slag het leven haar ontvlucht.
 Doch neen, ze sterft niet! 't schijnt ze troost zich na een pooze.
 Lang schouwt ze Frits in de oogen, lang en teêr,
 En lacht dan eensklaps, lacht gelijk een zinnelooze....
 En anders lachen, kon ze, och arme! nu niet meer;
 't Arm meisje was een zinnelooze!
 Bij 't woord, dat uit den mond des trouweloozen viel,
 Ontvlood voor immer 't licht der rede hare ziel.

Toen Frits het al vernam, liep hij van 't dorp, en spoedde
 Naar 't leger weêr, in dolle woede.
 Het jonge leven, dat hij niet meer dragen kon,

aant.

Versmeet hij, zegt men, als een doemeling te moede,
Vlak voor den mond van een losbrandende kanon.

Doch, wat maar al te waar is, Marthe
Ontsnapte, zeekren duistren nacht,
Aan alle wacht;

En in Antwerpen zag men sinds langs straat en markte
De o n n o o z l e dolen, meer dan dertig jaar te root,
Stil ieder penningsken en ieder stuksken brood
Toelachend, dat zij in heur korfken voelde vallen.
Geen wist iets over haar, maar zij was lief aan allen.

Alleen de kindren, - o! dat kleine volk verstaat
Geen deernis nog, en lacht met al wat ons doet weenen, -
De kindren riepen haar op straat
Vaak na: 'Eh! Martha, een soldaat!'
En Martha vluchtte dan, bleek en verwilderd, henen.

Thans weet ge waarom ze op dat woord dus henen liep.
En ik, ik die 't haar meer dan honderd malen riep,
Nu ik haar leven ken, en man werd ondertusschen,
'k Zou nu de flarden van haar mantel willen kussen,
Haar om vergeving smeeken, kruipende op den grond;
'k Vind niets meer dan een graf... ik strooi er bloemen rond!

De oorlog.

De oorlog
Oratorio
(Muziek van Peter Benoit). ^{aant.}

I

AARDGEESTEN.

Lente kust, met gloeiend minnelonken,
De aarde, nog in winterslaap gezegen.
Wakker sidderende, en wellustdronken,
Glimlacht de aard haar bruïgom smachtend tegen.
Liefde straalt en stroomt in vlammenvonken;
Leven spat en sprankelt allerwegen.

EERSTE AARDGEEST.

Beken
En vlieten
Verbreken

Hun boeien,
En schieten,
En vloeien,
Met tintlenden glans,
Kabbelend,
En babbelend,
Hunne oevers langs.

TWEDE AARDGEEST.

Heiden
En weiden,
Vol schitterende kleuren,
Asemen
En geuren,
Wijd en zijd,
Wasemen
En fleuren
Van 't bloemtapijt.

DERDE AARDGEEST.

Tusschen de golvende voren
Wemelt en wiegelt in 't zonnelicht,

aant.

Malsch en dicht,
Tarwe, garst, en koren.

VIERDE AARDGEEST.

Onder den zoelen
Adem der winden,
Wringen en woelen,
Bortlen en winden
Bloesems en bladen in boogaard en bosch
Zich los.

DE VIER AARDGEESTEN.

En bieën en hommelen,
En muggen en torren
Ronken en snorren,
Gonzen en dommelen;
En luid-jubelend vooglengeschal
Orgelt en klatert,

Gorgelt en schatert,
 Hoog in de lucht en laag in 't dal,
 Levensweelde, liefde, vrijheid,
 Hemelblijheid
 Overal.

AARDGEESTEN.

Welkom, Lente! welkom, bron van zegen!
 Strooi op aarde uw milde schatten uit!
 Koestrend zonnewiur en frissche regen
 Stove en drenke beurtlings bloem en kruid.
 Zomer doet het alles kloek gedijen,
 Zachtjes rijpt het Herfst in veld en gaard;
 En de vrucht van alle jaargetijen
 Plukt de Mensch, als koning van heel de aard.

II

MENSCH.

Ja, mijn is de aarde! ik ben haar koning!

Ik, die eens machtloos, weerloos, bloot,
Als 't ondiep opwilde uit haar schoot,
En hongrend rondkroop in mijn woning,
Waar me alles onheil dreigde en dood!
Mij, 't voedend zog, dat uit haar boezem
Elk jaar ontspringt in vruchtbren bloesem;
Mij, al wat op haar bodem krielt,
Wat roeit door 't ruim of door de golven,
Mij, wat haar diepte houdt bedolven;
Mij, elke kracht, die haar bezielt!
Lucht, water, vuur, - ze zijn mijn slaven;
Ja, bliksems doe ik heen en weêr
Om d' aardbol als mijn boden draven;
Want stof is knecht, en geest is heer!

SPOTGEEST.

Hoor den trotschaard brallen!
Ha! ha!
Koning zich noemen van allen!
Ha! ha!
Maar wie over hem gebiedt, -

Hij weet het niet! hij weet het niet!
Ha! ha!

GEEST DER DUISTERNIS.

Geesten der Duisternis, op!
Gaart om zijn kop
Pestwalm uit der Helle kolken,
Duizelnevel, zwijmelwolken,
Dat hij rede en recht verschop!
Blaast in zijn borst
Hoogmoed, overheerschingsdorst!
Dat de mensch den mensch bestrije,
Worstlend om de heerschappije,
Volk tegen volk, vorst tegen vorst.

AARDGEESTEN (Eerste halfchoor).

Wat stikdamp walmt er door de lucht,
Met haat, en wraak, en moord bevrucht?

De Mensch, helaas! drinkt, zwijmeldronken,
 Hem in, en voelt de hemelvonken
 Op eens gesmoord in zijn gemoed,
 En droomt van bloed.

AARDGEESTEN (Tweede halfchoor).

Zie! als een onweêr, boven de kimmen,
 Grauw als lood,
 Zwanger van dood,
 Onheildreigende duisternis klimmen!
 't Rommelt, en dommelt, en gromt in haar schoot,
 Als rollende wagens en trappende paarden,
 Als rofflende trommels en klettrende zwaarden!

AARDGEESTEN (Choor).

Vlucht van de aarde, heilige Vreê,
 Met de mantelslip voor de oogen!
 Vlucht! de Krijg komt aangevlogen!
 Wee!

GEWELD.

Mannen! genoeg geslapen
 Op 't kussen der muffige vreê!
     't Zwaard uit de scheê!
     Te wapen!
 Rust is roest voor mannenaard,
 Macht is 't eenige recht op aard;
     Te wapen!

GEESTEN DER DUISTERNIS.

Te wapen! te wapen! te wapen!

KRIJGSLIEDEN.

Op! de trompetten weêrschallen,
 De trommels slaan! - de Vorst gebood!
 Ten strijd! ten strijd! met vuur en lood.
     Bij honderdduizendtallen,
     Den vijand aangevallen!
     Wij willen zege of dood!

VROUWEN.

Hoort gij, hoort gij 't nare gebrom
Der oorlogstrom?

Hoort gij die hartverscheurende tonen?

Maagden, moeders, 't is de Dood,
Die uw geliefden, uw zonen

Ter slachtbank noodt!

Vloek! vloek! vloek over 't hoofd

Van wie der maged haar brui gom,

Der moeder haar kind ontroof!

KRIJGSLIEDEN.

Op! mannen! op! ten kamp gesneld!

De naam van wie op 't eereveld

Als koene held

Wordt neêrgeveld,

Blinkt door alle eeuwen henen

Van glorieglans omschenen!

Op! op! ten kamp gesneld!

ARBEIDERS.

Wij streden,
Tevreden,
Den heiligen strijd,
Die sticht en bevrijdt;
Den strijd, waar 't zweet bij paerelt
In gouden dauw op de waereld,
Waar alles bij gedijt.
En nu, nu sleurt men ons, als vee,
Ten broedermoord, ter slachtbank meê!
Vloek! vloek! vloek over 't hoofd
Van wie den heiligen arbeid
Hoofden en armen ontroof!

KRIJGSLIEDEN.

Op! helden, op! door damp en staal,
Door vuur en schroot,
Ten zegepraal,
Ten gloriedood!

't Is zoet in 't graf te slapen
Met lauwren om de slapen!
Op! op! van wijd en zijd!
Ten strijd! ten strijd! ten strijd!

SPOTGEEST.

Heisa! jubelt, Geesten der Hel!
't Gaat in gang het bloedig spel!
Ziet ze wriemlen, ziet ze draven,
Domme hoop van blinde slaven,
Moord- en slachttuig in de hand
Van een dronken dwingeland.
Wie hun woede gaat verscheuren
Werd nog straks als broêr begroet;
Maar thans draagt hij om zijn hoed
Eene veêr van andre kleuren, -
En dat vordert wraak en bloed!

GEESTEN DER DUISTERNIS.

Heisa! jubelt, Geesten der Hel,
't Gaat in gang het bloedig spel!

III**AARDGEESTEN.**

Daar dagen ze op de legerscharen!
De wolken duizlen in de lucht,
De bodem dreunt bij 't krijgsgerucht,
Hol-dondrend hun vooruitgevaren.
Zij wentlen traag van kim tot kim,
Als reuzendrakten voort, en vonkelen,
Bij 't alvergruizlend voorwaarts kronkelen,
Alom van brons- en staalgeglim.
Zij wentlen voort; en, wat zij raken,
Oogst, bosschen, dorpen, steden blaken.
Zij wentlen voort, ontzachlijk-grootsch,
Tot dat ze in 't einde elkaâr genaken,

En dreigend-stil, zich vaardig maken
 Voor 't plechtig hooggetij des doods.

GEESTEN DER DUISTERNIS.

Een bliksem verkondt:
 De slag is begonnen!
 't Onweêr barst uit duizend kanonnen
 Buldrend in 't rond.
 Snel-voortrollende, mengelt zich onder
 't Gekraak van hun donder
 Het schettrend geknal
 Van 't vuur der musketten.
 't Luchtruim schokt en davert, of 't zal
 Scheurende storten en alles verpletten.
 Mannen, staat pal!
 Snuijft den damp met volle togen!
 Kruitgeur maakt den boezem vrij
 Van den schrik en 't laf meêdoogen,
 En ontsteekt in hart en oogen
 Razernij.

aant.

Hoor! hoor!
 Dwars door d'alles omhullenden smoor,
 Kogels, kartetsen, granaten, houwitsen,
 Fluiten en flitsen,
 Ronken en duilen!
 Hoor, hoe de bommen
 Bliksemend knettren te midden der drommen!
 Hoor! hoor, hoe 't kermend gekrijt,
 't Jammerend huilen
 En 't jankende schreien,
 Boven de reien,
 't Klantrend en dreunend gedonder doorsnijdt!

Voort! voort!
 Ten broedermoord!
 Voort de gepantserde, zware schadronnen,
 Met lans en zwaard,
 In dreunende vaart,
 Tegen den muur der dichte kolonnen,
 Alles verplet en vertrappeld ter aard!
 Voort de kanonnen,
 Hotsend en rotsend op raatlende wielen!

Voort, door modder en rookende plassen,
Over de tassen
Van allen die vielen,
Dooden en levenden al te gelijk
Malend en morzlend tot lillende slijk!

Heisa! bravo! zoo is 't goed,
Menschenbroed!...
Zie! als zeeën, die verwoed
Samenhorten,
Stormen en storten
Al de kohorten
Elkaâr te gemoet.
Zie! wat een warling van mannen en paarden
Zich huilend bespringend,
Neêrsaablend ter aarde, en
Weder verdringend!
Wat knarzen van zwaarden
En bajonetten,
Hakkend en stekend,
Knakkend en brekend!
Wat smakkend verpletten
Van gierende kolven!

Heisa! bravo! tiegers en wolven!
 Zoo is 't goed!
 Worgt als ontzinden!
 Houwt in den blinden
 Op vijand en vrinden!
 Plast, en plonst, en baggert in 't bloed!

VERWINNAARS.

Hoezee! hoezee!
 Hoezee! wij zegepralen!
 De vijand ligt geveld.
 Langs heuvelen en dalen,
 Wie, die zijn lijken telt?

Luidt, klokken! dondermonden,
 Brandt los, en helpt verkonden
 Door alle waereldronden:
 De zege is ons! hoezee!

Strooit, maagden, roos en palmen!
 Zingt, priesters, jubelpsalmen,
 Bij 't plechtig wierookwalmen!
 De zege is ons! hoezee!

VERWONNELINGEN.

Wee! wee!
 't Recht vermoord!
 In een bloedige zee
 De vrijheid versmoord!
 Wee!

Gapende wonden,
 Wraakroepende monden,
 Helpt het verkonden:
 Wee!

Boven het psalmen,
 En wierookwalmen,
 Moet het weêrgalmen:
 Wee!

[VERWINNAARS]

U, Jehovah-Sebaóth,
 U, der legerscharen God,
 Lof en eer!

Uwe almachte rechterhand
 Streed met ons, en sloeg in 't zand
 's Vijands heir!

Lof en eer,
 In der eeuwen eeuwen,
 U, Jehovah-Sebaóth,
 God!

[VERWONNELINGEN]

Gevloekt zij 't lot!
 Of leeft er geen God
 Meer?...

Sla dan uw hand
 Den dwingeland
 Neêr,
 Heer!

Gevloekt zij 't lot,
 Gevloekt bij God!

IV**DOOD.**

Daal, stille nacht, en spreij, in mededoogen,
 Om 't veld des bloeds uw vane vleuglen heen!
 Berg 's Menschen werk voor alle sterflijke oogen,
 En, Geestenheir, aanschouwt het, gij alleen!
 Dauwt kalmte en troost in 't rond! laat stargewemel,
 In 't brekend oog der stervenden, den hemel

Toelachen doen! voert zacht in mijnen schoot
Al wat daar waart aan schimmen door het duister,
En lispt hun toe, met zalvend zielsgefluister:
'Wreed is de Mensch, genadig is de Dood!'

AARDGEESTEN.

In den dood weêr broeders thans,
Liggen zij daar, bij duizendtallen,
Naast en op elkaar gevallen,
Spraakloos, roerloos, aaklig; - allen
Koud, in den kouden maanlichtglans.
Bloedzat zwolg zich de aarde, en hevelt
Bloedwalm op, die, log en lauw,
Heel de doodsvlakte overnevelt,
Met een floers van rossen dauw.
Hier verrijzend, ginds weêr smorend,
Reutelt over die lijkenzee
Golfgebruisch van hartdoorborend
Pijngekreun en stervenswee.
En, in de verte, hunkren en tieren
Kudden van wolven en wolken van gieren,

Op den fedschen geur van 't bloed
Langs de vier winden aangespoed....
Komt gij de stervenden niet laven?
Komt gij de dooden niet begraven,
Mensch? - uw toorn is thans bedaard;
Wisch die vlek van uwe woning!
Want de Hemel, waereldkoning,
Gruwt, wanneer hij blik op aard.

SPOTGEEST.

Ziet ge dat dwaallicht langs den grond
Rijzende, dalende, slingren in 't rond?
Daar zwerft de Mensch, ha! ha!
Snuffend als wolf en gier naar buit,
Plundert en schudt hij de lijken uit
Van zijne broeders, ha! ha!

GEWONDE.

Wat krast en fladdert daar rond mijn hoofd?...
Aaklige raven! kunt ge niet wachten,
Tot mijn licht is uitgedoofd?
Weg! 'k wil sterven in zoete gedachten!...

.....

Vaarwel, zoet lief!... in stil geweest
Heb ik bij 't afscheid u gezworen:
'Is mij daar ginds de dood beschoren,
'k Zie stervend u, en anders geen!'
En thans - ik voel aan mijne lippen
Den laatsten ademtocht ontglippen....
Ik sterf.... en denk aan u alleen!

MOEDER.

Mijn zoon! mijn zoon! waar ligt mijn zoon?
'k Wil aan mijn hart hem drukken,

'k Wil hem den dood ontrukken,
 Mijn jongen, zoo kloek, zoo schoon!
 Gieren en raven,
 Hoort gij zijn stem
 Nergens klagen?
 Leidt mij tot hem!...
 't Kind van mijn schoot....
 'k Zal u mijn leven
 Bij 't zijne geven,
 Mag ik nog eens hem kussen, Dood!

GEWONDE.

Dorst!... ik heb dorst!
 Om Godes wil
 Eénen teug, die 't branden still'
 In mijne borst!

.....
 Ha! daar licht en schittert weder,
 Door het dichte loof beschut,
 Vriendlijk-teeder
 Vaders hut!

Moeder laat het schepvat neder; -
Hoor het plompen in den put; -
Hoor het sprankelend geklater
Van 't naar boven rijzend water...
Moeder! moeder! om Godes wil,
Eénen teug, die 't branden still'
In mijne borst....
Weg! 't is weg!... ik sterf van dorst!

SPOTGEEST.

't Roemvol dagwerk is volbracht!
Mensch, slaap op uw lauwwren zacht!
Droom van 't rijk der eeuwge vrede!
Morgen brengt de zon het mede!
Morgen wascht ge uw handen, ja!
Ha! ha! ha!

GEEST DER DUISTERNIS.

Pest, Ellende, Hongersnood!
De Oorlog sparde 's afgronds schoot
Open voor uw blinde woede.
Wat zijn zwaard
Heeft gespaard
Valle voor uw geeselroede!...
Voort! voort! op 't nevelpaard!
Voort met u drieën; uw is de aard!

MENSCHHEID.

Waarom, rampzaalge waereld, kleeft,
Te midden van de zustersferen,
Met wie gij 't eindloos ruim doorzweeft,
Zoo wreed op u de vloek uws Heeren?
Wat baat het, dat de geest u straalt,

Om 't hoofd, o Mensch, met hemelluister,
Als gij, beneden 't dier gedaald,
Zijn glansen dooft in helleduister?
Wat baat de stem, in uw gemoed
Luid-roepend: 'elk bemin zijn broeder
Gelijk zich-zelf!' als gij, verwoeder
Dan duivlen, dorst naar broederbloed?
Helaas! helaas! komt aan de ellende
Dier zelfvernieling nooit een ende?
Leeft Caïns zaad dan eeuwig voort
In 't menschdom? - woont daar, in dien dooven
En blinden hemel, ginder boven,
Geen God, die ons gejammer hoort?..
Hoor gij dan, Geest des Kwaads, de klachten
Des Menschen! - stort hem vuur der Hel
In 't brein; ontdek hem wonderkrachten,
Waarmeê hij gansche legermachten
In éenen slag ter neder vell'.
Zoo komt aan 't eindloos broederslachten
Misschien een einde; - zoo ontstaat
Het goed licht uit het hoogste kwaad.
Hoor, Geest der Duisternis, ons kermen!..
Of, voelt de Hel zelfs geen erbarmen
Voor d' aardworm, dien zijn God verlaat!

GEESTEN DES LICHTS.

Looft den Heere! looft den Heere!
Al wat leeft en leven zal,
In 't onpeilbaar waereldwriemelen
Van zijn onbegrensd heelal!
Loof Hem, nauw-bewuste plantdier,
Wortlend in der zeeën nacht!
Loof hem, Lichtgeest, ommetuumelend
Langs der heemlen hoogste pracht!
En gij, Mensch! gij, dier, waar de engel
Reeds met hemelglans in gloort,
Meng zoo geen en rauwen wanklank
In der schepping vol akkoord!
Drukt u 't logge, donkre stofkleed
Soms met looden zwaarte neêr,
Wanhoop niet, maar denk: daarboven
Waakt mijn God en Opperheer!
Reeds werd de aarde u tot slavinne
Met al wat haar kreits omsluit;
Brei thans nog uw heerschappije

Verder op u-zelfen uit.
Strooi, waar 't nacht is in de hoofden,
Waarheids hemelzonnegloed;
Stort, waar koude zelfzucht zetelt,
Liefdevuur in elk gemoed;
Geef gelijkheid, vrijheid, rede
Over alle volk beheer,
En Gods rijk ontkiemt op aarde,
De eeuwge vrede daalt er neêr.
Ken, o Mensch, 't geheim des levens!
Dwars door duisternis en pijn,
Is 't gestadig worstlen, streven,
Naar een meer volkomen zijn.
't Is een rustloos zelfvolmaken,
Tot het, over 't blinde lot
Zegepralend, eindelijk heel wordt,
Eén wordt, smelt, en rust in God.

1868.

Inhoud en ophelderingen.

BEGGA, EEN GEDICHT UIT HET VLAAMSCH VOLKSLEVEN

Bl. 3.

De prosodische bewerking van dit dichtstuk berust hoofdzakelijk op de grondregels van metrische versmaat, ontwikkeld in het 2de Deel der *Verhandeling over den Nederlandschen versbouw*, door Prudens van Duyse. Bekroond door de tweede klasse van het Koninklijk-Nederlandsch Instituut. 's Gravenhage, bij M. Nijhoff, en Gent, bij H. Hoste, 1854. - Eene enkele stelselmatige afwijking van de aldaar gestelde voorschriften hebben wij gemeend ons te moeten veroorloven. Van Duyse wil namelijk, dat de tweesylbige lid- en bezitswoordjes immer als trochaeën zouden gelden, en dus: *ee□ně, mij□ně, u□wě, ha□rě*, enz. geaccentueerd worden. Wij, daarentegen, hebben deze woordjes hier en daar liever als twee korte lettergrepen: *eěně, mij□né, ēwě*, enz. aangewend, op grond, dat ze in ons Nederlandsch veel vlugger, en dus minder geklemtoond, van de tong glippen, dan zulks in het Hoogduitsch met de daarmede overeenkomende woorden het geval is. Voor al het overige hebben wij onzen versbouw zoo streng mogelijk trachten te regelen naar de grondbeginselen der metriek, voorkomende in de hooger vermelde *Verhandeling*.

Hierbij laten wij, op verzoek van den uitgever dezes dichtbundels, nog de verklaring volgen van enkele uitdrukkingen, welke, meer bepaaldelijk aan het Zuiden eigen, bij den Noord-Nederlandschen lezer wellicht niet, of minder bekend zouden kunnen zijn.

Bl. 4, vers 3: de ijzeren *gaerde*, d.i. gordijnroede. Zie Kiliaen op: *gaerde* en *gheerde*, Weiland op: *garde*, en de Jagers Taalkundig Magazijn, IV, bl. 425.

Bl. 6, laatste vers: *tootlamp*. Lamp met eene tuit, of vooruitstekende punt.

Bl. 7, vers 2: *de ordinaalflesch*. Een *ordinaal* is eene witglazen, bolvormige flesch met zuiver water gevuld, bij welke men een lampken of kaersken zet, waarvan de stralen, door het water heenschijnende, een witter en helderder licht verspreiden op het voorwerp, dat achter zulke flesch geplaatst is. Kantwerksters, schoenmakers, enz. gebruiken meest zulke lichtflesschen.

Bl. 16, vers 6: de knappende *gensters*, d.i. vonken.

Bl. 17, vers 1: zonder *bewoud* van loopen. *Bewoud*, verwant met het oude *gewoud*, d.i. geweld, macht, beteekent: bewustzijn, vermogen, hetzij lichamelijk of geestelijk. In Zeeuwsch-Vlaanderen luidt het: *verzei*, elders ook wel: *bezei*.

Bl. 23, vers 7: *overgeschrikkeld*. Eenen dans, eenen dag enz. *overschrikkelen* of eenvoudig *schrikkelen*, is: hem overslaan, laten voorbijgaan. Het woord is nog van algemeen gebruik in: *schrikkeljaar*.

Bl. 27, vers 7: in den *eendigen* nacht. *Eendig*, bij Kiliaen *eenlick*, *solitarius*, *terribilis*, is: wat door het gevoel van eenzaamheid en verlatenheid schrik inboezemt.

Bl. 38, vers 5: eene *hesp*, in het Zuiden algemeen gebruikt woord voor het Hollandsche *ham*.

Bl. 38, vers 7: de *kim* van een *poensel*. De uiteinden van een vat, die boven den bodem uitsteken, noemen de kuipers: de kim. Een *poensel* is een groot vat of dubbele bierton. Kiliaen heeft: *poynsoen wijns*, anderhalf ame.

Bl. 42, vers 9: *besteek*. Iemand *besteken*, is hem op zijnen naamof verjaardag een geschenk aanbieden. Het naamwoord *besteek* duidt òf de feestviering zelve, òf het voorwerp aan, dat bij dergelijke gelegenheid wordt aangeboden.

Bl. 47, vers 5: hij *goldsde*.... 't glas naar binnen. *Golzen* is gulzig drinken. Het woord behoort tot het Limburgsch taaleigen.

Bl. 50, vers 8: de *stoof*, in het Zuiden algemeen gebruikt voor: *kachel*.

Bl. 50, vers 10: *Seemenis God!* of ook wel *Seemenis kinderen!* een uitroep, veel uit den mond van oude lieden gehoord.

Bl. 67, vers 5: 't hoogzaal, lees: 't oksaal.

Bl. 72, vers 7: de *roetkaers*. Het woord *roet* is in het Zuiden de uitsluitelijke benaming voor: vet, smeer, ongel.

MAERLANT, UITGESPROKEN BIJ DE ONTHULLING VAN Bl. 89.
 DES DICHTERS STANDBEELD TE DAMME, DEN 9DEN
 SEPTEMBER 1860

Bl. 90, vers 12-21: Wiegt enz.
 op het rozig dons

Ter eere en op verzoek eener edele, schoone jonkvrouw,
 die zijn hart 'gevaen' had, en wie hij zoo veel heil
 toewenscht als er woorden in zijnen zang staan, dichtte
 Maerlant zijnen *Alexander*. Deze jonkvrouw, die hem
 later ontrouw werd, schijnt *Gotile* (Goedele, Gudula)
 geheeten te hebben.

CF. JONCKBLOET, *Gesch. der Middennederl.*
Dichtkunst, D. II, bl 435.

..... Die fierlike haren kin
 Te mi waert draghet, ende haer ghespin
 Van minnen el draghet te stade.

MAERLANT, *Dander Martijn*.

Bl. 93, vers 18-21: In 't enz.
 valsche Walsche brein,

Die scene valsce walsce poëten
 M.: *Spieghel Historiael*.
 Truffe van minne ende van stride
 leest men dor de werelt wide.

M.: *Sinte Franciscus*.

.... Die boerde van den Grale

M.: *Spieghel Historiael*.

Bl. 94, vers 8-13: En over enz.
 't menschdom,

Dese werelt trect ten ende,
 als mi dinct met groter scende,
 nadat ons die apostel seghet,
 dus es doemesdach genaect

M.: *Sinte Franciscus*.

Bl. 94, vers 14-19; Toen enz.
 onder Adams kroost,

Ende daer trouwe ende doghet was an,
 Dien hiet soe wesen here.

M.: *Wapene Martijn.*

Bl. 95, vers 1-10: Wat, wat enz.
is adel,

So es edele herte worden steen:
Want haer ontfaermet dinc engheen,
    Dan daer men ghelt ute cnochte.
..... al waer al ghelt die vloet
Ende hem vloyde in sinen moet,

Hem soude noch also sere
Dorsten alst dede ere.

M.: *Wapene Martijn.*

Oghe over oghe, tant over tant
..... dit gheboet God;
maer nu est al ander ghebod:
die wet es al ghesmeet te ghelde;
hets al vergheten dat God telde.

M.: *Rijmbijbel.*

Bl. 96, vers 4-10: Op hunne schilden,

enz.

Twì draghen si in den scilt den lyoen
ende sine int herte niene draghen?
Vintsi were, si laten hem jaghen;
maer den armen enten verwonnen,
dats dien si sparen niene connen.

M.: *der Naturen Bloeme.*

Bl. 97, vers 16-22, en bl. 98, vers 1-9: Hoe menig herder,

enz.

Hoe menech wolf es nu herde
Onder die scaep van groter werde
Daer Christus omme storte sijn heilige bloet.

M.: *Der Kerken Clagen.*

Si soecken die wolle meer dan tscaep.

Jan van Ruysbroeck, Cf. Belg. Museum, D. IX, bl. 172.

Die gaen in Gods wijngaert bladen

En sniden af die druve vet

Ende en becommeren hen niet daer met

Wie es der heilegher Kerken let.

M.: *Der Kerken Clagen.*

U poegen es te gaderne scat.

M.: *Der Kerken Clagen.*

Want absoluciebrieve, zeghels, ende van dien, die
veel ghels hevet, hi vercrighet al.

J. van Ruysbroek, u.s.

Bl 98, vers 10-23, en bl. 99, vers 1-8: O Christus,

enz.

Corte rocke, breede swarde
Sijn nu nuwe, ende lange baerde,
(Trouwe es getrocken onder voet);
Ghierecheit ende hovarde,

Dierre cleedre, hoege parde.
 Opter heileger kerken goet
 Toent nu menech sieren moet.
 M.: *Der Kerken Clagen*.

Op menigvuldige plaatsen zijner werken laat
 Maerlant zich geweldig uit tegen de
 ongebondenheid der geestelijken van zijnen tijd.
 - Zie desaangaande nog het reeds vermelde stuk
 van RUYSBROEK (*Belg. Mus.*, D. 9, bl. 168) en de
 aanhaling uit *Jan de Weert's Spieghel der Sondens*,
 bij JONCKBLOET, D. 3, St. I, bl. 280.

Die selden van couden verwarmen,
 Ende oec van hongere carmen,
 Daer men hen cleene genade doet,
 Dat es dat roepen van den armen:
 Ay, here! en saels u niet ontfarmen,
 So dat mijn lichame werde gevoedt?
 Dus roepen si, met ydelen darmen,
 Met sieken leden, met naecte armen;
 Ghi sit in welden bi d' gloet;
 Ghi en laetse niet bi u geharmen;
 Ghi iaechse, die ghi soudt bescarmen;
 Ende hebt der heileger kerken goet,
 Dat u te rechte noyt en bestoet!
 M.: *Der Kerken Clagen*.

Bl. 102, vers 1-3: Eilaas! het godlijk woord, enz.

..... dat testament
 dat menich kersten cume kent.
 M.: *Rijmbijbel*.

Bl. 106, vers 11: Geene avonture meer, enz.

die lo ghenaren van den Grale.
 M.: *Spieghel Historiael*.

Bl. 106, vers 12-16: Hier werd hem 't grootsch tafreel, enz.

Zie der Naturen Bloeme,
 vers 117-141, alwaar
 Maerlant zelf den inhoud
 van zijn werk opgeeft.

Bl. 107, vers 3: En, zonder 't wraakgeschrei, enz.

Dat Maerlants vijanden het
 uitgeven van zijnen
Rijmbijbel te baat namen
 om eene vervolging tegen

hem in te spannen, blijkt
uit menigvuldige plaats
zijner schriften. Eene oude
kronijk, verledene eeuw in
Engeland ontdekt, beweert
dat hij, uit grooten haat van
sommigen, aangeklaagd
werd, omdat hij den Bijbel
ver-

taald had, en bevel kreeg zich voor den Paus te verantwoorden. Zijn boek, aan een onderzoek onderworpen, werd voor zeer goed gekeurd en hem wederom ter hand gesteld, tot verbaasdheid zijner vijanden. (Zie LE LONG, *Boekzaal der Ned. Bijbels*, 220.) - Insgelijks in den *Wapene Rogier van Jan de Weert*, medegedeeld bij EELCO VERWIJS, Inl. XVII), vinden wij van deze vervolging tegen Maerlant melding gemaakt. Daar luidt het namelijk:

‘Want die Bibeles hi in Dietsche ontsloot
Ende voer zijn dicht thoef hi boot,
Voer dies hadden toren.’

Bl. 107, vers 8-23: O, spreekt de jongre thans, enz.

Zie: *Wapene Martijn, Van der Drievoudichede en Dander Martijn*.

Bl. 110, vers 6-14: Wat zonneglans, enz.

De stad Damme, herhaaldelijk door de Engelschen, de Franschen en de Vlamingen ingenomen en verloren, had verscheidene malen al de afschuwelijkheden van plundering en brandstichting te ondergaan.

Bl. 111, vs. 14-21: Thans echter, enz.

In het *Belgisch Museum* (D. II, bl. 462) wordt een uittreksel uit de archieven der pastorij van Damme medegedeeld, waaruit men zou mogen opmaken dat Maerlant ook wel profecieën geschreven heeft, die betrekking hadden op zijnen tijd. Gemeld uittreksel is onderteekend door J.B. VAN BELLE, J.U.D. eerste raad en griffier van Brugge. Het einde van het stuk luidt: ‘.... omtrent dien tijdt hadde gheleeft eenen sterrekijker ende rijmschrijver, die met rijmdichten van ghelijcke maete sijne voorsegghinghen hadde beschreven: die ick, nu sijnde oudt 87 jaeren, heb onthouden dese naervolghende versen:

Mellandus heeft gheseyt, als hy noch was in 't leven,
Datter een koninghs-heyr in Vlaenderen sal begeven,
In Bulscamp sal hy gaen ‘en daer sal men hem slaen.
Siet Bulscamp, dit's den dagh’ dat men u bloedigh sagh.

Bl. 112, vers 15: Voor slachtersbijl en *goeden dag*.

De *goeden dags* waren dikke knuppels, aan het bovineinde zwaar gekolfd, of voorzien van eene ijzeren muts, en tevens gewapend met eene vooruitstekende ijzeren pin. (Zie Huydecopers aantek. op Melis Stoke, III, bl. 81.)

Bl. 113, vers 13-22, en bl. 14, vers 1 en 2: Kan 't zijn, enz.

Even als vele edele zielen, verpoosde Maerlant met voorliefde bij den communistischen droom van eene algemeene vrijmaking en bevrediging des menschdoms, bij middel van de gemeenschap der goederen te bewerken. Sterk spreekt hij desaangaande zijne overtuiging uit in den *Wapene Martijn* en in den *Spieghel Historiael*, I, 13.

Bl. 115, 116 en 117:

‘Pieter de Coninck, Jan Breidel en een groot aantal ambachtslieden verlieten Brugge en gingen naar Damme en naar Ardenburg, in afwachting der tijdsomstandigheden. Van dan af begon De Coninck met de zonen van Gwijde, die te Namen waren, geheime betrekkingen aan te knopen en met hen een ontwerp van algemeene verlossing te vormen. - Intusschen had de landvoogd binnen Brugge eene talrijke macht van fransche krijgsknechten vergaderd en door zijne bedreigingen zoodanig den schrik verspreid, dat meer dan vijf duizend Klauwaarts naar *Damme* bij De Coninck vluchtten. Deze, zich aan het hoofd van een leger ziende, dat bij de 7000 onversaagde mannen telde, besloot eene bloedige wraak over de Franschen te nemen. Des anderen daags 's morgens, eer de zon op de kim gerezen was, stonden al de Klauwaarts met De Coninck en Breidel voor de poorten van Brugge: op een teeken door hen gegeven, overrompelden hunne vrienden van binnen drie poorten. Dan togen de verwoede Bruggelingen in de stad, roepende: “Vlaanderen den Leeuw! Wat walsch is valsch is! Slaat al dood!” Zij spreidden zich door de stad uit, braken de deuren open der huizen, waar de Franschen geherbergd waren, en vermoordden al wat zij vonden. Die, welke in de halve duisternis door eene of andere poort wilden ontvluchten, deed men zeggen: “Schild en vriend”, welke woorden door geen Franschman kunnen uitgesproken worden. Dus hakten zij oogenblikkelijk diegenen neder, wier uitspraak eenen Franschman verried: bij de 5000 vreemdelingen vonden in dien morgen de dood binnen Brugge, sommige kronijken zeggen 1,700, andere 3,500. Wat er ook van zij, er bleef geen enkel Franschman in Brugge. De landvoogd met eenige zijner ridders zwom over de

stadsgracht, vluchtte naar Kortrijk, waar hij eene
bezetting liet, en voorts naar Rijssel.’
HENDRIK CONSCIENCE, *Gesch. van België*.

DE ZOON VAN DEN METSELDIENDER. VRIJ NAAR Bl. 121.
HET PROVENÇAALSCH VAN JASMIN

Bl. 121, vers 12: op den *steegschen* trap, d.i. een rechtopgaande, een steile trap. Het woord is afgeleid van: *steeg* = *stug*, en dit van *stijgen*. Zie Kiliaen, op: *steegh*.

Bl. 123, vers 11: *kweling*: verkwijning. Zie Kiliaen op *quelen* en *queling*. *Kwelen* en *kweling* worden in 't Zuiden nog algemeen in den ouden, goeden zin van *kwijnen*, *verkwijning* aangewend.

Bl. 127, vers 12: *van her*:
op nieuw.

DE STOOMWAGEN. BIJ DE 25STE VERJARING VAN Bl. 133.
DE INSTELLING DER SPOORWEGEN IN BELGIE

MARTHA DE ZINNELOOZE, NAAR JASMIN Bl. 153.

Bl. 162, vers 2: Zij *kuizlen* samen. *Kuizelen* = *koozelen*, een frequentatief van *koozen*, beteekent: vriendelijk, met zoet gestreel, samen stoeien.

Bl. 165, vers 1: achter den *toog* = *toonbank*.

Bl. 176, vers 2: dertig jaar *te root*. Achtereen, op eene rij, *root* = rij.

DE OORLOG, ORATORIO Bl. 179.

Bl. 181, vers 2: Tarwe, garst en *koren*. Het woord *koren* beteekent in het Zuiden niet *graan* in het algemeen, maar bepaaldelijk *rogge*.

Bl. 181, vers 6: *Bortelen*, is met geweld en in overvloed uitbreken.

Bl. 192, vers 2: *smoor*, algemeen voor: *rook*, even als: *smoren* voor rooken. Zie Kiliaen op *smoor*.

Bl. 192, vers 5: *duilen*, drukt het ronkende gerucht uit, dat een lichaam teweeg brengt, wanneer het snel door de lucht bewogen wordt; het woord is verwant met *dol* en *dul*.